

Nr 51.

Ankom till Riksdagens kansli den 20 maj 1910 kl. 2 e. m.

*Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 11,
i anledning af motion angående skrifvelse till Konungen
i fråga om ändring af förläggningsort för vissa
regementen.*

Till utskottets behandling har blifvit öfverlämnad en af herr Nilsson i Bonarp m. fl. i Andra kammaren väckt motion, nr 137, hvori hemställes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i förnyad ompröfning alla de skäl — militära, nationalekonomiska och finansiella — som tala för en ändring af förläggningsort för vissa regementen.

Motion af enahanda innehåll har ock inom Första kammaren väckts af herr Lindblad m. fl.

För ofvan anförda hemställan hafva motionärerna lämnat följande motivering:

Då ett närmare studium af den militära förläggningsfrågan helt visst vill gifva vid handen, att i flertalet fall alla nationalekonomiska principer därvid lämnats å sido och att ett betänkligt öfver-skattande af våra ekonomiska resurser gjort sig gällande, så tvingas man inför den nedgång af vår skatteförmåga, som i år följdriktigt inställt sig, att allvarligt öfverväga, om ej Riksdagen lämnat Kungl. Maj:t alltför öppen fullmakt i hithörande stycken, och om det ej varit lyckligare och riktigare, att Riksdagen förbehållit sig någon granskningsrätt härutinnan. Man behöfver ingalunda därför glida öfver till en alldeles motsatt ståndpunkt och inbjuda Riksdagen att

*Motionärer-
nas motive-
ring.*

göra sig till domare i striden mellan olika samhällen i deras rent lokala utvecklingstäfian. En gyllene medelväg gifves nog äfven här såsom oftast eljest, och om Riksdagen förbehåller åt sig att åtminstone rätta *begångna misstag*, medan de ännu öfverhufvud *kunna* rättas, så synes oss detta vara det minsta man kan begära.

Man tvingas till en sådan uppfattning, då man närmare tager i betraktande de båda skånska infanteriregementenas beslutade förläggning. Tvärtemot kommissionens förslag förlägger Kungl. Maj:ts regering dessa båda regementen till i hög grad otjänliga och af ingen inom densamma förordade platser, nämligen Norra Skånska infanteriregementet till Kristianstad och Södra Skånska infanteriregementet till Lund.

På båda ställena uppoffras Sveriges bördigaste jord, som för att blifva duglig till militära öfningar nog får undergå särskild behandling. Och detta trots att provinsen redan har att bjuda på mycket förträffliga öfningsplatser, hvilka just på grund af sina företräden helt visst aldrig komma att fullständigt öfvergifvas, utan alltjämt bibehållas för en del öfningar, hvarigenom man ju blott tvingas till dubbla byggnader, dubbla anordningar. Hade det ej då varit riktigare att tillse, om ej just dessa platser med sina redan gjorda anläggningar och byggnader kunnat fortfarande användas utan alltför mycken nyanläggning och nybyggnad? Låter man sig ej alltför lätt fångas af den militära uniformiteten, utan verkligen vill för en gång frångå kasernbyggnadsprincipen med flera våningar och i stället använda sig af paviljongssystemet, kunde man nöja sig med att blott nybygga det antal paviljonger eller den kasern, som ytterligare fordras. Genom en sådan anordning skulle säkerligen ganska afsevärda besparingar vinnas.

Särskildt för Södra Skånska infanteriregementet måste öfningsplatsen Refvingehed, *jämväl af kommissionen föreslagen*, anses vida öfverlägsen den nu bestämda invid staden Lund. Tillfälle till bad för trupp saknas i Lund så godt som fullständigt, under det att vid Refvinge förträfflig badplats finnes. Öfningsområdets användbarhet efter regn kan ej jämföras; skjutbana kan näppeligen anordnas vid Lund utan stora obehag och risker. Om man därjämte tager i betraktande, att staden Lund gjort relativt obetydliga uppoffringar för regementet och att staden numera såsom garanterande Lund—Refvingebanans skulder torde finna den klokaste finanspolitiken vara att bibehålla och möjligen öka banans trafikinkomster, så äro vi öfver-

tygade, att alla parterers intressen här skulle kunna med lätthet sammanjämkas genom att bibehålla Refvingehed som mötesplats. Truppen får det alldeles gifvet bättre, underbefälet kan bo förmånligare och billigare, officerskåren kan välja boplatz vid Refvinge, i Lund eller utmed banan och på så vis inrätta sig efter råd och lägenhet; genom banans anordnande med elektrisk drift skulle ännu bättre kommunikationsförhållanden kunna vinnas, som möjliggjorde detta.

Likaså i fråga om förläggningssort för Norra Skånska infanteriregementet synes man gjort ett olyckligt val. Skjutöfningarna skola här bedrivas intill en mindre sjö med odlade och bebyggda marker tvärs öfver sjön som kulfång för de kulor, som hinna öfver sjön, hvadan ortsbefolkningen ständigt måste protestera. Kommissionen betecknar själf trakten omkring Kristianstad såsom »mindre gynnsam för infanteriutbildning». Enda skälet för förläggningen har antagligen varit samöfning med artilleriet, men man må med skäl undra, om ej sådana samöfningar, som bäst torde bedrivas under repetitionsöfningarne, kunna anordnas genom detachering af artilleri till annan plats. I hvarje fall har den omständigheten ej fått någon afgörande betydelse vid förläggningen af Bohusläns regemente. Någon hänsyn till staden Kristianstads önskingar synes här mindre erforderlig än i fråga om Lund, då — oss veterligen — några särskilda uppoffringar ej gjorts från stadens sida.

Vi tilltro oss ju ingalunda att kunna bedöma, hvar förläggningen helst borde vara, men det förefaller märkvärdigt, att i det järnvägsöfverspunna Skåne ett afstånd på några mil från stad skall anses omöjligt att tåla. Om någonstädes, vore väl här i kolgrufvedistriktet lämpligt att införa elektrisk drifkraft vid järnvägen och därigenom åstadkomma ökad hastighet och större antal tågförbindelser. Skulle man ändtligen nödgas att med kommissionen förorda en förläggning till Landskrona, om ej Ljungbyhed vore användbart, så är dock äfven den platsen att föredra framför Kristianstad. Vi tro emellertid ännu, att rätta platsen verkligen är Ljungbyhed.

Kontrakt är visserligen afslutadt med Lunds stadsfullmäktige, men det synes oss, att ömsesidiga intressen kunna vara bäst betjänta med dess upphäfvande. Med Kristianstad torde ännu icke något aftal vara träffadt.

Kronan har förvärfvat för Lundaförläggningen behöfliga egendomen Arendala för 289,900 kronor och för Kristianstadsförläggningen egendomen Näsby för 537,800 kronor, men detta utgör blott

delar af hvad som behöfs. Det är också gifvetvis långt fördelaktigare att låta denna produktiva jord förblifva jordbruksegendom och i stället som öfningsplatser begagna den improduktiva marken vid Refvinge och Ljungbyhed. Skillnaden i byggnadsbehof — rätt räknadt — torde utjämna dessa summor.

Det är att märka, att kostnaden för kasernerna, som år 1906 beräknades till cirka 1,500,000 kronor per regemente, sedan dess ökats till 2,200,000 kronor per regemente. Man får sålunda rundligt betala de vackra ritningar och af ökade anspråk föranledda merkostnader, som år ifrån år tillkomma. Riksdagen får bereda sig att till beviljade 21 miljoner kronor lägga ytterligare minst 10 miljoner kronor, som man förut ej tänkt sig. Och detta trots det, att vi ännu alltid vid infanteriet hafva och med säkerhet få räkna med blott sommaröfningar.

Går man vidare till Linköpingsförläggningen, torde ännu mera omotiverade saker vara att anteckna. Nog borde den nuvarande öfningsplatsen åtminstone varit användbar för den nya trängkåren, om man ej godkänt densamma som tillräcklig för ettdera grenadjarregementet. Men man ville ej veta af annat än en schablonmässig lösning af förläggningsfrågan! . . .

Därjämte hafva motionärerna såsom sin åsikt angifvit, att »ytterligare andra skäl tala för en revision af förläggningsfrågan», och såsom bilagor till motionen fogat vederbörande kasernbyggnadskommissions förslag till förläggningssorter för Norra och Södra Skånska infanteriregementena samt dess promemoria rörande öfningsfält och föreslagna markinköp vid de ifrågasatta förläggningssorterna för dessa båda regementen eventuellt vid Ljungbyhed, Landskrona och Refvinge hed.

Förläggningsfrågans tidigare behandling.

Utskottet har varit något tveksamt i hvilken omfattning motionärerna åsyftat en revision af regementsförläggningsfrågan. Att döma af motiveringens hufvudsakliga innehåll, kunde det förefalla, som om revisionsyrkandet egentligen afsåge Norra och Södra Skånska infanteriregementena samt de regementen, som ifrågakommit att förläggas till Linköping. Men då motionärerna antydte, att »ytterligare andra skäl tala för en revision af förläggningsfrågan»; ifrågasatt, om ej Riksdagen lämnat Kungl. Maj:t alltför öppen fullmakt i den militära förläggningsfrågan och om det ej varit lyckligare och riktigare, att Riksdagen förbehållit sig någon granskningsrätt härutinnan; framhållit, att Riksdagen borde »förbehålla åt sig

att åtminstone rätta *begångna misstag*, medan de ännu öfver hufvud *kunna rättas*», samt förordat förnyad ompröfning af alla de skäl — militära, nationalekonomiska och finansiella — som tala för en ändring af förläggningsort för »vissa» regementen, har utskottet ansett sannolikt, att motionärerna i själfva verket velat förordå en revision i största möjliga omfattning af alla de beslut, som, grundade på 1906 års Riksdags skrifvelse till Konungen angående beviljande af medel till uppförande af nya byggnader för armén, af Kungl. Maj:t fattats beträffande då ifrågavarande femton infanteriregementen.

Då en framställning till Kungl. Maj:t i det af motionärerna angifna syfte torde böra bestämdt angifva hvilket eller hvilka regementen, som därmed afses, samt intagande af ståndpunkt i berörda hänseende förutsätter kännedom om regementsförläggningsfrågans nuvarande läge samt de åsikter, som vid valet af förläggningsort blifvit andragna och i tvistiga fall vägts mot hvarandra, tillåter sig utskottet att beträffande förläggningsfrågan, i hvad den angår de i Riksdagens skrifvelse år 1906 afsedda femton infanteriregementena, lämna en utredning, hämtad dels ur riksdagshandlingar och dels ur en del andra handlingar, som varit för utskottet tillgängliga.

Det nya härordningsförslag, som af 1901 års Riksdag antogs, erfordrade för genomförandet nya kasernbyggnader, för hvilka kostnaden afsågs att fördelas på två byggnadsperioder, åren 1902—1905 samt 1906—1909, med ungefär hälften på hvardera perioden, så att under första perioden skulle utföras de arbeten, som afsetts böra vara afslutade före utgången af de sex första åren af den för öfvergången till den nya härordningen föreslagna tiden, och återstoden under andra perioden för verkställande af öfriga i sammanhang med härordningsförslagets fullständiga genomförande stående byggnadsarbeten.

Riksdagen anvisade under åren 1901—1904 successive de för byggnadsarbetena under den första perioden erforderliga medel, hvar efter återstod att anvisa byggnadsmedel för tjugu icke garnisonerade infanteriregementen, positionsartilleriet samt Gottlands artillerikår. Från dessa båda sistnämnda regementen kan i detta sammanhang bortses, och beträffande fem af de tjugu icke garnisonerade infanteriregementena, nämligen Dalregementet, Hälsinge regemente, Västerbottens regemente, Jämtlands fältjägarregemente och Västernorrlands regemente, har Riksdagen, i syfte att etablissementen för dessa

regementen skulle vara fullt färdiga på nyåret 1909, anvisat medel, hvarefter kasernbyggnadsarbetena redan på våren 1906 voro påbörjade vid fyra af dessa regementen. Tre af kasernetablissemmenten äro numera färdiga och de återstående två äro afsedda att blifva fullbordade före hösten innevarande år.

I den till 1905 års lagtima Riksdag aflåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen, bland annat, att till uppförande af nya byggnader för armén bevilja 19,700,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1906 anvisa 4,400,000 kronor till påbörjande af nya kasernetablissemment för återstående femton icke garnisonerade infanteriregementen, nämligen: Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra Skånska infanteriregementena. Statsutskottet fann, med hänsyn särskildt till de stora, vid vissa regementens öfningsplatser af stat eller kommun redan nedlagda kostnader, det böra tagas i noggrannt öfvervägande, huruvida ej någon eller några af det icke garnisonerade infanteriets kasernetablissemment kunde uppföras å de nuvarande öfningsplatserna, och utskottet föreställde sig med anledning däraf samt i betraktande jämväl af frågans stora vikt ur strategiska och taktiska synpunkter, att, på sätt i en inom Riksdagen väckt motion föreslagits, utredning rörande förläggningsorterna för ifrågavarande regementens kasernetablissemment borde verkställas och för Riksdagen framläggas, innan medel till dessa kaserners uppförande beviljades. På grund däraf hemställde utskottet, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag om ytterligare anslag till uppförande af nya byggnader för armén, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga utredning, huruvida ej några af de nya kasernetablissemmenten för det icke garnisonerade infanteriet skulle kunna uppföras å de nuvarande öfningsplatserna.

Andra kammaren godkände denna utskottets hemställan, men Första kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag, och sedan Andra kammarens beslut, i hvad det afsåg skrifvelse i förevarande ärende till Kungl. Maj:t, förklarats vara förfallet, afslogs genom gemensam votering Kungl. Maj:ts förslag med 194 röster emot 172; för Kungl. Maj:ts förslag röstade i Första kammaren 124 mot 18 och i Andra kammaren 48 mot 176.

Vid 1906 års riksdag framlades frågan om anslag till kasern-etablissemment för de femton ofvannämnda icke garnisonerade infanteriregementena ånyo i särskild proposition (nr 103) af Kungl. Maj:t, som under mellantiden från chefen för fortifikationen, chefen för generalstaben samt cheferna för första, andra, tredje, fjärde och femte arméfördelningarna införskaffat utredning och förslag i fråga om förläggningen af de femton nyss nämnda infanteriregementen, för hvilka kasernetablissemment återstode att uppföra, till dessa regementens dåvarande mötesplatser äfvensom beträffande kostnaderna för uppförande därstädes af nya kasernetablissemment. Den införskaffade utredningen, afseende till förläggningssort: Kronobergs hed för Kronobergs regemente, Ljungbyhed för Norra skånska infanteriregementet, Refvinge hed för Södra skånska infanteriregementet, Malmen för Första och Andra Lifgrenadjärregementena, Skillingaryd för Jönköpings regemente, Hultsfred för Kalmar regemente, Axvall för Västgöta och Skaraborgs regementen, Fristad hed för Älfsborgs regemente, Backamo för Bohusläns regemente, Sanna hed för Lifregementets grenadjärer, Malma hed för Södermanlands regemente, Polacksbacken för Upplands infanteriregemente och Trossnäs fält för Värmlands regemente, gaf vid handen, att kostnaden för ständig förläggning å de dåvarande mötesplatserna af ifrågavarande femton infanteriregementen skulle belöpa sig till 32,789,350 kronor, under det att kostnaderna för uppförande i eller invid stadssamhällen af kaserner till samma regementen beräknades till 21,744,000 kronor. Kostnadsökningen i det förra fallet mot det senare uppkomme hufvudsakligen af utgifter i det förra fallet för uppförande af officersbyggnader, för vatten-, aflopps- och belysningsanläggningar, för väganläggningar samt för markinköp, enär mötesplatserna med dåvarande omfång voro otillräckliga eller till följd af terrängens jämna beskaffenhet otjänliga. I den kungl. propositionen framhålles tillika vissa synpunkter, som företrädesvis syntes böra göra sig gällande vid bestämmandet af förläggningssorter för infanteritruppförband i allmänhet och således äfven för de femton nu omförmälda infanteriregementena, nämligen: möjligheten att därstädes på ett tillfredsställande sätt bedrifva truppens utbildning och öfningar; möjligheten att på ett snabbt och lämpligt sätt kunna samla, mobilisera och transportera trupperna; de hygieniska förhållandena och deras inflytande på ombesörjandet af truppernas hälso- och sjukvård; den fast anställda personalens rekrytering, dess medborgerliga uppfatt-

ning och anda och de sociala förhållandena i allmänhet, samt de med förläggningen förenade kostnaderna. Därjämte erinrades, att det, vid jämförelse mellan olika orter och platser, som kunde ifrågakomma för förläggning af de femton regementena, gällde att i hvarje särskildt fall taga under omsorgsfullt öfvervägande, hvilken af dem bäst tillgodosåge försvarets verkliga intressen och sålunda erbjöde de största allmänna fördelarna; att jämförelser af sådan art emellertid icke för det dåvarande föreläge; att det för öfrigt af flera skäl icke vore lämpligt att redan då angifva eller på förhand fastslå vissa förläggningsorter, utan att det borde tillkomma Kungl. Maj:t att i hvarje särskildt fall undersöka samtliga de omständigheter, som i ekonomiskt och militäriskt afseende borde hafva inverkan på frågans lösning och därvid pröfva fördelar och olägenheter samt träffa valet med hänsyn till statens bästa och försvarets kraf. Bestämmandet af förläggningsort för hvarje särskildt regemente borde sålunda föregås af en omsorgsfull jämförelse beträffande den öfningsterräng, som kunde erhållas, kostnaderna för etablissemangets uppförande, läget af de ifrågakommande platserna m. m.

Enskilda motionärer vid 1906 års riksdag yrkade i två särskilda motioner, att, därest det af Kungl. Maj:t begärda byggnadsanslaget beviljades, detta skulle ske, enligt den ena motionen under villkor att ett af de skånska infanteriregementena förlades till Ljungbyhed, och enligt den andra motionen med uttalande, att Refvinge lägerplats måtte anordnas att fortfarande vara förläggningsplats för Södra skånska infanteriregementet. I en tredje motion vid samma riksdag yrkades, att Riksdagen med afslag å den framställda begäran om anslag måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa förnyade utredningar, med inhämtande af äfven civila sakkunnigas utlåtanden angående kostnaderna och de lämpligaste förläggningsorterna för de nya kasernetablissemangen samt därefter framlägga för Riksdagen de förslag, hvilka en sådan förnyad pröfning af hela frågan kunde föranleda.

Statsutskottet yttrade beträffande bestämmandet af regementenas förläggningsorter, bland annat, följande:

»Väl finner utskottet, att några af de nuvarande mötesplatserna kunna ifrågakomma såsom förläggningsorter äfven för framtiden, men då många olika omständigheter måste tagas i betraktande vid afgörandet af frågan om truppförbandens förläggning, har utskottet, under förvissning om att Kungl. Maj:t vid bestämmandet af hvarje

särskildt truppförbands förläggningssort i främsta rummet har sin uppmärksamhet riktad på statens bästa och försvarets kraf, ansett, att Riksdagen vid beviljande af medel till kaserner för ifrågavarande regementen icke bör, på sätt af motionärerna yrkats, fästa villkor om förläggningssorterna, utan öfverlämna till Kungl. Maj:t att bestämma desamma.

I betraktande af frågans synnerligen stora vikt ej blott i militäriskt, utan äfven i såväl ekonomiskt som socialt hänseende synes det emellertid utskottet vara af förhållandena påkalladt, att den särskilda utredning, som, enligt hvad departementschefen framhållit, bör föregå bestämmandet af förläggningssort för hvarje särskildt regemente, uppdrages åt en kommission, bestående såväl af militära ledamöter som äfven af helst för hvarje särskild arméfördelning tillkallade, med de lokala förhållanden förtrogna civila personer.» Utskottet hemställde om anvisande af de utaf Kungl. Maj:t begärda belopp till uppförande af nya byggnader för armén samt för påbörjande af nya kasernetablissemang för de ifrågavarande femton infanteriregementena samt ansåg, att därigenom äfven de nyss omförmälda tre motionerna borde anses vara besvarade. Åtskilliga reservanter inom statsutskottet yrkade, att anslagsbeviljandet skulle ske under förutsättning beträffande förläggningarna, att Kungl. Maj:t för hvarje arméfördelning, inom hvilken uppförande af nya kasernbyggnader vore i fråga, utsåge en kommission, bestående af dels militära, dels civila ledamöter, med uppdrag att utreda och föreslå, hvilka förläggningssorter kunde i såväl militäriskt som ekonomiskt och socialt afseende vara lämpligast.

Detta reservanternas yrkande blef Riksdagens beslut — jämte det att enligt samma reservanternas förslag begärdes skärpt kontroll vid byggnadernas uppförande — och den 20 juli 1906 tillsatte Kungl. Maj:t en kommission för hvar och en af 1, 2, 3, 4 och 5 arméfördelningarna, med rätt för hvarje kommission att från vederbörande myndigheter infordra de upplysningar och yttranden samt räkenskaper och andra handlingar, som för uppdragets fullgörande kunde finnas erforderliga.

Hvarje kommission bestod af en civil ordförande och tre civila ledamöter samt såsom militära ledamöter cheferna för de regementen, om hvilkas förläggning fråga vore inom hvarje arméfördelning, därvid tillika bestämdes, att de respektive regementscheferna skulle såsom ledamöter af vederbörande kommission delta i kommissionens

förhandlingar och beslut endast då fråga vore om kasernetablisement för det regemente, han tillhörde, eller eljest då vederbörande ordförande funne det lämpligt, samt att hvarje kommission ägde utse två i byggnadsärenden sakkunniga personer att biträda kommissionen i dess arbeten.

Dessa s. k. kasernbyggnadskommissioners utredningar och förslag samt däröfver hörda militära myndigheters yttranden äfvensom arméförvaltningens å fortifikationsdepartementet uttalanden i frågan hafva varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, när Kungl. Maj:ts sedermera genom särskilda beslut bestämt de olika regementenas förläggningssorter.

Då motionärerna nu velat, att Kungl. Maj:ts skulle taga i förnyad ompröfning »alla de skäl — militära, nationalekonomiska och finansiella — som tala för en ändring af förläggningssort för vissa regementen», föreställer sig utskottet, att motionärerna icke åsyftat att under en sådan revisionsbegäran inbegripa de regementen, för hvilka Kungl. Maj:ts till förläggningssorter bestämt samma platser, som vederbörande kasernbyggnadskommission föreslagit eller företrädesvis förordat. Kommissionerna hade ju nämligen i uppdrag att utreda och föreslå, hvilka förläggningssorter i såväl militäriskt som ekonomiskt och socialt afseende kunde vara lämpligast, och motionärerna hafva icke ens antydtt, att de ansåge kommissionernas förslag hafva varit i något afseende vilseledande.

På grund häraf och med den förutsättning, att motionärerna med uttrycket »rätta begångna misstag, medan de ännu öfver hufvud kunna rättas» jämväl åsyftat, att från revision af förläggningsbeslut undantaga de regementen, för hvilka bindande entreprenadsaftal om byggnadsarbeten till afsevärd omfattning redan blifvit träffade, får utskottet beträffande nedan omförmälda regementen meddela följande:

För **Lifregementets grenadjärer** hade kasernbyggnadskommissionen till förläggningssort enhälligt föreslagit Örebro.

Vederbörande arméfördelningschef ansåg lämpligast, att regementet förlades till Stockholm, men hade, om regementet ej ansåges böra förläggas utom sitt inskrifningsområde, intet att erinra mot förslaget att förlägga regementet till Örebro.

Jämväl chefen för generalstaben förordade till förläggningssort för regementet Örebro, som ur rent militärisk synpunkt syntes honom

vara att föredraga framför öfriga inom eller utom inskrifningsområdet belägna platser, hvilka kunde tänkas komma i fråga.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet hemställde likaledes, att Kungl. Maj:t ville bestämma, att regementet skulle förläggas till Örebro, och den 19 oktober 1906 förordnade Kungl. Maj:t, att Lifregementets grenadjärer skulle förläggas till Örebro, så snart kasernetablissemang för regementet blifvit där uppfördt, samt bemyndigade arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att sluta kontrakt i öfverensstämmelse med uppgjorda förslagsaftal om upplåtande af mark och förvärf af sådan för regementet. Kontrakt med staden Örebro afslöts den 10 april/22 maj 1907, hvarefter aftal för regementets förläggning träffats med olika entreprenörer om utförandet af schaktnings-, sprängnings- och grundläggningsarbeten, hvilka skola vara färdiga den 1 maj 1910; om uppförande och inredande af 26 byggnader, utgörande samtliga sådana med undantag af sjukhus och mässbyggnad för underofficerare och manskap, hvilka arbeten skola vara färdiga den 1 augusti 1912, samt om utförande före den 1 augusti 1910 af sprängnings- och en del schaktningsarbeten för rörgrafvar.

Om **Första Lifgrenadjärregementets** förläggning till Malmen hade Kärna kommun gjort framställning, och äfven andra landskommuner hade i denna begäran instämt. Framställningen afsåg äfven Andra lifgrenadjärregementets ditförläggning.

Kasernbyggnadskommissionen förordade Linköping till förläggningssort med reservation från två ledamöter, hvilka föreslogo regementets bibehållande vid Malmen och till stöd därför gjorde en del erinringar, gående hufvudsakligen ut på att vissa kostnadsberäkningar för förläggningen till Linköping voro felaktiga och för låga, men vissa beräkningar för Malmen däremot för höga. Fortifikationsbefälhafvaren, med stöd af den ene af de utaf kommissionen tillkallade två sakkunnige, bestred riktigheten af dessa erinringar, hvilka grundats på uttalanden från den andre sakkunnige, som syntes hafva missuppfattat vissa detaljer.

Arméfördelningschefen och chefen för generalstaben instämde i uttalandet från kommissionens flertal.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet erinrade, att valet af förläggningssort för regementet stått mellan Malmen och Linköping, samt tillstyrkte, med hänsyn till de skäl kasernbyggnadskommissionen anfört, regementets förläggning till sistnämnda plats,

och begärde få träffa aftal med staden Linköping om upplåtelse af mark m. m.

I öfverensstämmelse härmed förordnade Kungl. Maj:t, att regementet skulle förläggas till Linköping, samt bemyndigade nyssnämnda ämbetsverk den 25 maj 1907 att sluta aftal med staden om mark äfvensom att för högst 244,700 kronor tillköpa vissa områden och byggnader, af hvilket belopp 100,000 kronor skulle ersättas af staden Linköping.

Aftal med staden om markupplåtelse och penningbidrag har sedermera träffats den 26 oktober/6 november 1907, och inköp af det ytterligare behöfliga området har skett jämlikt kungl. bref af den 5 juli 1907.

Till förläggningssort för **Västgöta regemente** hade ifrågakommit Göteborg, Axvall, Skara, Åmål och Vänersborg. Bland dessa förordade kasernbyggnadskommissionen Vänersborg.

Hvarken arméfördelningschefen eller chefen för generalstaben hade något att erinra mot den af kommissionen föreslagna förläggningen, och samma ståndpunkt intogs af arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, hvilket ämbetsverk på hemställen bemyndigades att med staden Vänersborg uppgöra kontrakt i enlighet med upprättade förslag om upplåtelse af mark och andra förmåner för regementsförläggningen, jämte det Kungl. Maj:t den 16 november 1906 bestämde, att regementet skulle förläggas till Vänersborg.

Kontraktet med staden afslöts den 25/28 november 1906, i hvilket sedermera den ändring skett, att genom tilläggsaftal den 14/19 maj 1909 tiden för kasernomtens samt mark för skjutbanas och öfningsfälts öfverlämnande förlängts beträffande kasernomtens till den 1 januari 1911 och angående den öfriga marken till den 1 oktober 1912.

Sedan för **Upplands infanteriregemente** såsom förläggningssort ifrågasatts Uppsala (Polacksbacken), Enköping, Heby, Sala och Krylbo, fann kasernbyggnadskommissionen, att såväl i militäriskt som ekonomiskt och socialt hänseende den omedelbart invid Uppsala belägna, regementet tillhörande mötesplatsen Polacksbacken vore den lämpligaste. Den syntes kommissionen äga så stora företräden, att någon tvekan i valet mellan denna plats och öfriga inom inskrifningsområdet belägna, såsom tänkbara förläggningsplatser namngifna orter icke förefunnits. Öfningsterrängen kunde där utvidgas genom inköp

af egendomen Rosendal till nödig ytvidd och hvarken bostadsbyggnader för officerskåren eller skjutbana behöfde anskaffas.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet instämde med kommissionen i förordet för Polacksbacken och den 7 december 1906 beslöt Kungl. Maj:t, att regementet skulle dit förläggas.

Sedermera hafva aftal träffats med olika entreprenörer om utförande till den 1 juli 1910 af schaktnings- och grundläggningsarbeten för regementets kasernetablissemant därstädes; om nedtagning, flyttning och återuppsättning af en lägerhydda; om anläggande af vatten- och afloppsledningar för lägerhyddan; om uppförande och inredande af huvudbyggnaderna, till antalet nio, samt om nedtagning, flyttning och uppsättning af ett ammunitionsförråd. Arbetena för lägerhyddan och ammunitionsförrådet äro afsynade och godkända i oktober och november 1909. Hufvudbyggnaderna skola vara färdiga den 1 oktober 1911.

För **Skaraborgs regementes** förläggning stod valet mellan Mariestad, Axvall och Sköfde, af hvilka platser kasernbyggnadskommissionen förordade Sköfde.

Chefen för generalstaben och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet hade intet mot detta förord att erinra. Kungl. Maj:t beslöt den 16 november 1906, att regementet skulle förläggas till Sköfde, och den 29 november/15 december 1906 upprättades kontrakt med staden om tillhandahållande af mark för regementsförläggningen, hvartill sedermera den 23 december 1909 kommit ett beslut om visst utbyte af jord.

Entreprenad är numera utlyst å uppförande och inredande för regementet af ett kasernetablissemant, som skall vara färdigt den 1 augusti 1913.

För **Södermanlands regementes** förläggning hade ifrågakommit Stockholm, Södertälje, Malmköping, Eskilstuna, Strängnäs och Nyköping. Af dessa platser förordades af kasernbyggnadskommissionen Nyköping, ehuru kommissionen äfven fann starka skäl tala för regementets förläggning till Strängnäs, och om Nyköping på grund af militära skäl ej ansåges böra bestämmas till förläggningssort för regementet, ansåg sig kommissionen böra såsom i andra hand lämpligast förorda Strängnäs, hvilken var den enda ort, som lämnade all erforderlig mark utan bidrag af staten i penningar eller kronojord. En ledamot af kommissionen föreslog till förläggningssort i första rummet Södertälje och i andra rummet Stockholm.

Arméfördelningschefen förordade från militärisk synpunkt i första hand Stockholm, i andra hand Södertälje och i tredje hand Strängnäs. Chefen för generalstaben åter ansåg Strängnäs äga företräde framför Södertälje, som i vissa viktiga militära hänseenden kunde betraktas såsom mindre tillfredsställande förläggningsplats för regementet.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet förordade Södertälje eller, om förslaget härutinnan ej godkändes, alternativt Strängnäs, å hvilken senare plats byggnadskostnaden skulle kunna nedbringas. Bestämdes Strängnäs till förläggningsort för regementet, hemställde ämbetsverket tillika att få sluta aftal med staden om upplåtelse af mark m. m. i öfverensstämmelse med stadens anbud af 19 februari 1906, och genom kungl. bref den 25 januari 1907 bifölls denna senare hemställan, jämte det Kungl. Maj:t förklarade, att regementet skulle förläggas till Strängnäs.

Kontrakt om markupplåtelse m. m. har sedermera träffats med staden Strängnäs den 18/27 mars 1907.

Kronobergs regemente.

Såsom förläggningsorter hade ifrågasatts Växjö, Kronobergshed och Kristianstad.

Kasernbyggnadskommissionen hade beträffande sistnämnda plats den uppfattningen, att regementet icke utan särskildt trängande skäl borde förläggas utom länet; och vid jämförelse mellan de båda öfriga platserna fann kommissionen på anförda skäl sig böra gifva Växjö företräde, enär öfningsfältet där vore bättre, samlings- och transportförhållanden gynnsammare, lämpligheten såsom mobiliseringsort större, förläggningskostnaderna billigare.

Arméfördelningschefen, chefen för generalstaben och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet tillstyrkte kommissionens förslag, därvid dock generalstabschefen framhöll behovet af vissa smärre tillägg i det med staden uppgjorda kontraktförslaget om upplåtelse af mark m. m.

Kungl. Maj:t förordnade den 22 februari 1907, att regementet skulle förläggas till Växjö, och uppdrog åt arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att uppgöra aftal med staden om markupplåtelse och andra förmåner samt att tillköpa c:a 25 hektar jord för 38,528 kronor. Aftalet med staden träffades den 20/31 januari

1908, och sedermera har Kungl. Maj:t fastställt hushållningsplan för regementets öfningsfält.

Beträffande **Jönköpings regementes** förläggning hade Tofteryds kommun, med understöd af åtskilliga andra kommuner, efter beslut å kommunalstämma uttalat sig emot regementets förläggning till stad och begärt, att regementets förläggningsort måtte fortfarande förbli Skillingaryd, för hvilken händelse nyssnämnda kommun vore villig till öfningsfältets utvidgning kostnadsfritt öfverlämna omkring 240 tunnland.

Kasernbyggnadskommissionen uttalade, att den vid verkställd jämförelse mellan Jönköping och Skillingaryd såsom förläggningsort funnit, att Jönköping i militäriskt såväl som i ekonomiskt afseende vore att vida föredraga framför Skillingaryd, hvadan kommissionen, oafsedt hvad som kunde tala för de sociala förhållandena, enhälligt beslutat att såsom förläggningsort för regementet föreslå Jönköping, under förutsättning att kronans egendom Ryhof öfverlätas åt landtförsvaret till plats för kaserntomt och öfningsfält.

Sedan arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet instämt i kommissionens förslag och hemställt om nämnda kronoegendoms upplåtande, afläts nådig proposition till 1907 års Riksdag om medgifvande, att, under förutsättning af att staden Jönköping blefve bestämd såsom förläggningsort för Jönköpings regemente, förra landshöfdingebostället Ryhof nr 1 jämte lägenheten Uppsalahalsen med vissa undantag måtte den 14 mars 1908 öfverlämnas till landtförsvaret för att begagnas till öfningsfält m. m. för nämnda regemente och Smålands artilleriregemente. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen, hvarefter Kungl. Maj:t den 21 juni 1907 bestämde, att regementet skulle förläggas till Jönköping och uppdrog åt arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att sluta aftal med staden om upplåtelse af mark för skjutbana m. m. Sådant aftal lär sedermera hafva blifvit med staden ingånget.

För **Älfsborgs regemente** hade bland föreslagna förläggningsorter, Göteborg, Fristad och Borås, kasernbyggnadskommissionen enhälligt förordat Borås.

Denna åsikt biträdades både af arméfördelningschefen och chefen för generalstaben samt arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, och den 25 januari 1907 beslöt Kungl. Maj:t, att regementet skulle förläggas till Borås och att aftal skulle uppgöras med staden om tillhandahållande af mark samt ytterligare erforderligt område

inköpas. Aftalet med staden är ingånget den 27 mars/10 april 1907.

Bohusläns regemente hade föreslagits att förläggas till Göteborg, Backamo, Särö eller Uddevalla. Kasernbyggnadskommissionen yttrade härutinnan, att af de tre regementen, för hvilka Göteborg föreslagits till förläggningsort, torde endast Bohusläns regemente böra komma i fråga, särskildt på den grund att mer än hälften af regementets värnpliktige hämtades från denna stad. I geografiskt hänseende vore dock Uddevalla mera centralt beläget. Något erbjudande af mark från Göteborgs stad hade emellertid icke kommit till kommissionens kännedom och kommissionen kunde fördenskull icke yttra sig om det eventuellt afsedda öfningsfältets och kaserntomtens beskaffenhet. Vid valet mellan Göteborg och Uddevalla syntes det kommissionen, att de militära skälen vägde så jämnt, att i detta fall de ekonomiska och sociala mer än eljest blefve af betydelse, och i ekonomiskt afseende borde Uddevalla äga företräde; det vore ovisst, om Göteborgs stad komme att afgifva ett för kronan antagligt anbud å mark, och något skäl att genom särskild uppoffring från kronans sida förlägga regementet till sistnämnda stad föreläge ej. De sociala förhållandena åtminstone i vissa fall kunde anses lika goda i Uddevalla som i Göteborg. Kommissionen slutade med att föreslå Uddevalla såsom förläggningsort för regementet. Ordföranden och en ledamot af kommissionen afgafvo särskildt yttrande och förordade i första rummet Göteborg och i andra rummet Uddevalla, för den händelse Göteborgs stad ingafve ett för staten antagligt erbjudande af de markområden, som under hand varit för kommissionen angifna såsom afsedda att upplätas åt ett infanteriregemente. En annan ledamot af kommissionen ansåg regementets öfningsplats Backamo vara särskildt förtjänt af att komma i åtanke, men medgaf, att byggnadskostnaderna blefve något dyrare å landtförläggningsplats än vid stadsförläggning; näst Backamo ansåge han obetingadt, att Uddevalla borde ifrågakomma.

Arméfördelningschefen biträdde den från kommissionens flertal skiljaktliga uppfattningen, att Göteborg borde väljas till regementets förläggningsort, under den angifna förutsättningen, att staden uppläte erforderligt markområde.

Chefen för generalstaben åter förordade regementets förläggande till Uddevalla. På frågan om Göteborgs betingelser för att varda en lämplig förläggningsort för regementet hade han icke haft anled-

ning att ingå, då någon utredning rörande kaserntomt, öfningsfält m. m. i närheten af nämnda stad icke stått till buds.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet erinrade, hurusom den omständigheten, att ej Göteborg framför Uddevalla föreslagits till förläggningssort för regementet syntes hafva till stor del berott därpå, att Göteborg ännu icke vid tiden för afgifvandet af kommissionens yttrande inkommit med något officiellt erbjudande af mark m. m. Sedermera hade emellertid inkommit ett förslag till aftal med staden härutinnan, men detta ansågs ej vara för kronan antagligt, enär enligt detta förslag icke ens kaserntomtsmarken skulle till staten upplåtas med full äganderätt; och då fördelen för staten af en förläggning till Göteborg ej heller syntes ämbetsverket vara så stor, att en särskild och sannolikt högst betydande uppoffring för kronan därför kunde tillrådas, instämde ämbetsverket i kommissionens förslag, att regementet måtte förläggas till Uddevalla, samt anhöll om bemyndigande att angående sådan förläggning med sistnämnda stad träffa aftal i enlighet med stadens erbjudande.

Ett sedermera inkommet nytt erbjudande från stadsfullmäktige i Göteborg hemställde ämbetsverket icke måtte till någon åtgärd föranleda, enär detsamma innefattade, att icke blott de till öfningsfält och skjutbana afsedda områdena utan jämväl kaserntomten skulle, i händelse nämnda områden i framtiden icke vidare toges i anspråk för de ändamål, för hvilka de blifvit till kronan upplåtna, omedelbart kostnadsfritt och med full äganderätt till staden Göteborg återgå.

Genom nådigt bref den 25 maj 1907 bestämdes, att regementet skulle förläggas till Uddevalla och aftal träffas med nämnda stad om upplåtelse af mark till etablissemang och öfningsfält m. m. för ändamålet. Sådant aftal slöts den 11/17 juli 1907.

Sedermera har dels beslutats att inköpa några ängar och viss del af utmarken till en tomt för tillhoppa 73,000 kronor, i syfte att användas till kaserntomt, hvarigenom vissa grundarbeten, som beräknats å den förut afsedda kaserntomten kosta omkring 350,000 kronor, skulle kunna begränsas till högst 100,000 kronor, dels ock den 10 februari 1910 träffats aftal med entreprenör om utförande af schaktnings-, sprängnings- och grundläggningsarbeten samt vägbyggnader m. m. för regementets etablissemang vid Uddevalla, hvilka arbeten skola vara fullt färdiga den 1 januari 1911.

Såsom förläggningssorter för **Värmlands regemente** hade ifrågasatts Karlstad, Kil och under vissa förutsättningar Trossnäs.

Kasernbyggnadskommissionen ansåg, att från militärisk synpunkt inga andra platser kunde komma i betraktande såsom förläggningssort för regementet än dessa tre nyssnämnda. I militäriskt afseende fann kommissionen en förläggning af regementet till omedelbart grannskap af Karlstad medföra de största fördelarne. Jämväl i ekonomiskt hänseende syntes det kommissionen, under förutsättning af vissa ändringar i det med staden Karlstad uppgjorda förslagsaftal om upplåtelse af mark m. m., vara påtagligt, att en regementsförläggning till Karlstad blefve lämpligast, så äfven i socialt hänseende, och föreslog kommissionen för den skull enhälligt, att regementet måtte förläggas till Karlstad.

Sedan arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet införskaffat staden Karlstads medgifvande till de önskade ändringarna i förslagskontraktet och tillstyrkt kommissionens förslag, beslöt Kungl. Maj:t den 7 december 1906, att regementet skulle förläggas till Karlstad och stadens anbud antagas. Kontrakt med staden afslöts den 24 januari och 6 februari 1907 om upplåtelse af mark m. m., däri staden äfven åtog sig att, därest kronan för utvidgning af det utaf staden tillhandahållna öfningsfältet inköpte $\frac{1}{2}$ mantal Norra Sanna för 90,000 kronor, bidraga till inköpskostnaden med 10,000 kronor, såsom belöpande å den andel, som staden borde från hemmanet ifråga förvärfva och tillhandahålla.

Entreprenadkontrakt hafva sedermera uppgjorts med olika leverantörer om utförande af schaktnings-, sprängnings- och grundläggningsarbeten äfvensom om leverans af sockelsten m. m. för regementets kasernetablissemang, hvilka arbeten skola vara fullbordade den 1 september 1910, samt om uppförande och inredande af 26 för regementet erforderliga byggnader, utgörande samtliga sådana, med undantag af sjukhus och mässbyggnad för underofficerare och manskap. Dessa arbeten skola vara afslutade den 1 september 1912.

Såsom synes af dessa ur tillgängliga handlingar hämtade upplysningar beträffande nu särskildt omförmälda elfva infanteriregementen har Kungl. Maj:t fattat sina särskilda beslut om de respektive regementenas förläggningssort i nära öfverensstämmelse med hvad vederbörande s. k. kasernbyggnadskommission för hvarje regemente föreslagit, och för erhållande af markområde till kaserntomt

och öfningsfält m. m. har, då så erfordrats, redan under åren 1906—1907 träffats bindande aftal med de städer, till hvilka regementena skola förläggas, hvarjämte i åtskilliga fall entreprenadskontrakt om kasernbyggnaders uppförande blifvit ingångna och på vissa trakter entreprenadarbetena redan fullbordats, på andra åter påbörjats.

Något skäl att söka åstadkomma rubbning i de rörande dessa regementens förläggningsorter fattade beslut och på grund däraf sedermera ingångna aftal synes utskottet icke förefinnas.

Återstår frågan om de fyra regementen, beträffande hvilkas förläggningsplats Kungl. Maj:t fattat från vederbörande kasernbyggnadskommissionens förslag afvikande beslut, nämligen Andra lifgrenadjärregementet, Kalmar regemente samt Norra och Södra skånska infanteriregementena.

Till förläggningssort för **Andra lifgrenadjärregementet** hade ifrågasatts dels de båda lifgrenadjärregementenas gemensamma mötesplats Malmen, dels Linköping och Norrköping.

Kasernbyggnadskommissionen, som i ett sammanhang yttrade sig om både Första och Andra lifgrenadjärregementenas förläggning, lämnade en utredning rörande de tre ifrågasatta platsernas lämplighet härutinnan och ansåg, att af den utredningen framginge:

i *militäriskt* afseende:

att Malmen ur öfnings- och utbildningssynpunkt vore en mindre lämplig förläggningssort än både Linköping och Norrköping, som i detta afseende såväl beträffande öfningsfältet som den omgifvande terrängen hade synnerligen gynsamma betingelser; att särskildt för utbildning i skjutning en förläggning till Malmen vore nästan omöjlig, på grund af att ej ens en användbar skjutbana kunde erhållas, under det att mycket goda skjutbanor kunde anläggas både i Linköping och Norrköping; att en tillfredställande rekrytering af den fast anställda personalen, hvarpå regementets tjänstbarhet och utbildning i hög grad berodde, komme att möta större svårigheter, om Malmen valdes till förläggningssort, samt att, då en garnisonskommendering i hvarje fall måste hållas i Norrköping, ett regemente borde dit förläggas till undvikande af eljest uppstående olägenheter för båda regementenas utbildning och tjänstbarhet;

i *ekonomiskt* afseende:

att en förläggning till Malmen blefve för det ena regementet 309,100 kronor dyrare än i Linköping och för det andra regementet 407,200 kronor dyrare än i Norrköping, eller för båda regementena

tillsammans ej mindre än 716,300 kronor dyrare å Malmen än i Linköping och Norrköping; samt

i *socialt* afseende:

att en förläggning till Linköping och Norrköping vore att föredraga och för Norrköpings vidkommande nödvändig. Åsikten om denna nödvändighet för Norrköping motiverade kommissionen på annat ställe i betänkandet med den omständigheten, att Norrköping i egenskap af en betydlig fabriksstad med en stor arbetarebefolkning vore i behof af en ständig garnison, och då detta behof, såsom af stadens erbjudande att på egen bekostnad uppföra ett kaserneetablissemang för en militärkommendering framginge, förefanns redan år 1891, syntes det vara uppenbart, att detsamma, långt ifrån att upphöra, nu hade ännu starkare skäl för sig.

I nu angifna hänseenden var således, enligt kommissionens åsikt, Malmen såsom förläggningsort underlägsen Linköping och Norrköping, på grund hvaraf kommissionen dels såsom förläggningsort för Första lifgrenadjärregementet föreslog Linköping, dels ock beslöt att såsom förläggningsort för Andra lifgrenadjärregementet föreslå Norrköping, under förutsättning att ett af Norrköpings stad afgifvet anbud antoges med någon ändring beträffande gränserna för kaserntomt och handexercisfält, äfvensom att markupplåtelsen från staden skedde med full äganderätt.

Två af kommissionens medlemmar, nämligen herrar August Henricson och P. O. Lundell, reserverade sig mot förslaget och ansågo, att båda regementena borde förläggas till Malmen.

Arméfördelningschefen afgaf yttrande i frågan den 19 november 1906 och fann det af kommissionens flertal beträffande Första och Andra lifgrenadjärregementena och öfningsplatsen Malmen sagda fullt öfverensstämmande med hans egen uppfattning, hvadan han förklarade sig anse Malmen äfven med föreslagna utvidgningar m. m. vara olämplig såsom infanteriöfningsplats och såsom förläggningsort för vare sig båda regementena eller ett af dem. Beträffande Linköping och Norrköping såsom förläggningsorter instämde han jämväl till fullo med hvad kommissionens flertal anført, ehuru han från uteslutande militär synpunkt visserligen ansågo fördelaktigast, om en sammanföring af truppförband uti grupper, hälst af olika vapenslag, kunnat äga rum. Men äfven andra än rent militära skäl kunde tala för och starkt inverka på frågans lösning, så att truppförband kunde böra förläggas på skilda orter. Då ett sådant för-

hållande utan egentligt men för det militära syntes råda med afseende på de båda lifgrenadjärregementena, ansåge han sig i öfverensstämmelse med kommissionens flertal böra förorda stadsförläggning samt förklarade sig ej vilja motverka förläggning af Första lifgrenadjärregementet till Linköping och af Andra lifgrenadjärregementet till Norrköping.

Chefen för generalstaben uttalade, att det icke torde kunna undvikas, att de båda lifgrenadjärregementenas förlägningsfråga komme att i afsevärd mån röna inflytande af det förhållande, som år 1891 uppstod mellan statsverket och Norrköpings stad i samband med uppförandet af militärskoleetablissemnet i nämnda stad. Norrköpings kraf på att för framtiden få en truppstyrka om 180—192 man i staden förlagd, syntes nämligen icke kunna utan vidare förbises. Om staden med stöd af nådiga brefvet den 10 juli 1891 vidhölle detta kraf, syntes ingen annan utväg finnas att åstadkomma en så pass betydande ständig garnison än genom permanent förläggning af ett infanteriregemente till staden, därvid endast Andra lifgrenadjärregementet kunde komma i betraktande. Såsom en gifven, därmed förbunden olägenhet måste naturligen betraktas, att de båda lifgrenadjärregementena blefve åtskilda, men äfven om Norrköping kunde befinnas villigt upplåta mark jämväl för Första lifgrenadjärregementet, borde nämnda regemente icke garnisoneras där, af hänsyn till sambandet med arméfördelningens öfriga truppförband, speciellt trängkåren, hvilken icke borde lämnas isolerad. Tilltalande ur militär synpunkt syntes ej heller Norrköpings belägenhet i närheten af kusten, om ock ett sydväst om staden förlagdt etablissemnet kunde betraktas såsom i det närmaste tryggadt för beskjutning från sjön. En förläggning af Andra lifgrenadjärregementet till Norrköping skulle emellertid medföra flera så beaktansvärda fördelar, att ofvan berörda olägenheter därigenom torde i afsevärd grad förringas. Då de vilkor, under hvilka han förut förklarat sig kunna godkänna Malmen såsom förlägningsort, enligt hvad af kommissionens utredning och där anförd reservation framginge, icke syntes kunna uppfyllas, måste han bestämdt afråda från att permanent förlägga de båda lifgrenadjärregementena till Malmen; att förlägga ett af dessa regementen isolerad dit kunde icke ens sättas i fråga, då ändamålsenliga öfningsfält i närheten af stad syntes stå till buds. Enda återstående utvägen att förena de båda regementena till gemensam garnisonsort skulle vara, om lämpligt öfningsfält m. m. för dem båda

kunde erhållas i omedelbar närhet af staden Linköping, men då någon utredning i detta hänseende ej föreläge, kunde han ej upp- taga nämnda alternativ till närmare skärskådande.

Staden Norrköping erbjöd för regementets ditförläggande vissa områden till kaserntomt med full äganderätt samt till handexercis- fält, öfningsfält och skjutbana med full nyttjanderätt, så länge de- samma för de sålunda angifna ändamålen af kronan användes, och uppställde tillika såsom vilkor, att kronan skulle träffa anstalt där- om, att kaserntomten och handexercisfältet jämte den mellan sagda tomt och stadens gräns belägna marken införlifvades med staden i judiciellt, ecklesiastiskt och administrativt hänseende. Sedermera sy- nes, att döma af ett utlåtande från arméfördelningschefen af den 18 februari 1908, staden Norrköping hafva erjudit nya vilkor för markupplåtelse, innefattande ett annat område än det förut erbjudna samt full äganderätt, men arméfördelningschefen åberopade då ett uttalande, som han gjort i skrifvelse till chefen för landtförsva- rdepartementet den 31 augusti 1907, och förklarade att Norrköpings stads nya anbud visserligen innebure en förbättring i jämförelse med stadens förra anbud, men att denna omständighet emellertid icke i någon mån kunde ändra den åsikt, han i sistberörda skrifvelse an- gifvit, nämligen att med afseende å de militära skälen Linköping såväl ur utbildnings- som underhållssynpunkt måste anses fördelak- tigare än Norrköping. Han påpekade därvid särskildt, utöfver hvad han sade sig hafva förut anfört, att öfningsfältet vid Norrköping vore i saknad af vägar, under det att öfningsfältet vid Linköping vore genomkorsadt af ett rikt vägnät; att fältet vid Linköping erbjöde vida lämpligare omväxling beträffande ytformationer och terrängbe- klädnad än det vid Norrköping; och att skjutbanan vid Norrköping fordrade för att kunna användas på längre afstånd ej obetydliga schaktnings- och sprängningsarbeten, men det oaktadt medgäfvde skjut- ning endast genom en jämförelsevis smal ränna, under det att de före- slagna skjutbanorna i Linköping tilläte utan större terränganordnin- gar skjutning på bred front äfven på stora afstånd.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet anmälde hos Kungl. Maj:t, att staden Linköping erjudit att, därest regementet dit förlades, bidraga med ett belopp af 100,000 kronor till inköp af mark för öfningsfält och skjutbana för regementet samt vore villig att härom och om beredande åt kronan af vissa andra förmåner träffa aftal i öfverensstämmelse med uppgjordt förslag, hvarjämte

ämbetsverket ej mindre meddelade att, därest regementet förlades till Linköping, lämpligt öfningsfält och skjutbana för regementet kunde erhållas dels genom öfverflyttande till landtförsvaret från och med den 14 mars 1909 af åtskilliga närmare angifna, kronan tillhöriga områden, hvilka disponerades för ecklesiastika ändamål, dels ock genom inköp för kronans räkning af vissa angifna fastigheter, hvilka enligt afgifna anbud kunde förvärfvas för tillhoppa 159,200 kronor, än äfven i anledning af staden Norrköpings erbjudande af mark hemställde, att ehuru det ofvan berörda nådiga brefvet af den 10 juli 1891 — hvarigenom Kungl. Maj:t, med antagande af ett utaf staden gjordt erbjudande att för en ständig militärkommendering uppföra ett kasernetablissemment, rymmande 180—192 man, förklarar sig vilja i kommandoväg meddela erforderliga bestämmelser i syfte att en militärkommendering af ungefär den styrka stadsfullmäktige afsett, måtte varda, så länge etablissementet i nöjaktigt skick underhålles, till staden Norrköping förlagd — fortfarande ägde gällande kraft, Kungl. Maj:t likväl, med hänsyn därtill att regementet erhöle bättre öfningsområde och större möjligheter till samöfningar med andra truppförband, därest det förlades till Linköping, än om Norrköping blefve dess förläggningsort, täcktes med godkännande af stadsfullmäktiges i Linköping erbjudande föreskrifva, att regementet skulle förläggas till Linköping.

Kungl. Maj:t förordnade den 28 februari 1908, i enlighet med denna hemställan, att Andra lifgrenadjärregementet skulle förläggas till Linköping, samt uppdrog åt ämbetsverket att sluta aftal med staden enligt gifvet erbjudande äfvensom att för högst 159,200 kronor, af hvilket belopp staden skulle godtgöra kronan 100,000 kronor, inköpa angifna fastigheter.

Aftalet med staden Linköping afslöts den 13/21 oktober 1908.

Angående **Kalmar regemente** framgår af kasernbyggnadskommissionens betänkande att till förläggningsorter ifrågakommit dels regementets gamla mötesplats Hultsfred dels städerna Eksjö, Kalmar och Vimmerby.

Kommissionen ansåg enhälligt, att af de föreslagna förläggningsorterna Hultsfred af militära och ekonomiska skäl icke borde ifrågakomma.

Vid en jämförelse mellan de öfriga platserna fann kommissionens flertal

i *militäriskt* afseende:

att de föreslagna öfningsfälten voro af ungefär jämn god beskaffenhet; att den omgifvande terrängen omkring Kalmar ur öfnings-synpunkt obestridligt vore öfverlägsen den omkring Vimmerby och Eksjö; att i fråga om samöfning med kavalleri Eksjö vore fördelaktigare än Vimmerby, hvaremot Kalmar saknade tillfälle till dylik öfning utan särskild anordning; och att transportförhållandena voro gynnsammare i Kalmar än i Vimmerby och Eksjö beträffande inkallelse vid mobiliseringen, men i fråga om koncentrerung bäst i Vimmerby, därefter i Eksjö och sämst i Kalmar;

i *ekonomiskt* afseende:

att förläggingskostnaderna ställde sig fördelaktigast i Vimmerby (131,000 kronor billigare än i Kalmar och 145,000 kronor billigare än i Eksjö) och att underhållskostnaderna torde ställa sig billigast i Kalmar, därefter i Vimmerby och blifva högst i Eksjö, samt

i *socialt* afseende:

att Kalmar stode öfver såväl Eksjö som Vimmerby.

Efter att hafva vägt fördelar och olägenheter mot hvarandra beslöt kommissionen att såsom förläggingsort för Kalmar regemente föreslå Kalmar, under förutsättning att vissa andelar af kronoegendomen Skälby öfverlätes till landtförsvaret och att Kalmar stads förslag till aftal antoges med den förändring ifråga om formen af den erbjudna marken, som stadsfullmäktige senare beslutat.

Emot detta uttalande reserverade sig kommissionens ordförande friherre Hj. Palmstierna och ledamoten grefve Ph. Klingspor, samt föreslogo, särskildt ur militärisk synpunkt, Eksjö såsom förläggingsort för regementet.

Vederbörande arméfördelningschef anslöt sig till kommissionens uttalande angående olämpligheten af Hultsfred såsom förläggingsplats. Beträffande valet mellan de tre öfriga föreslagna orterna förenade han sig »af militära skäl, tagna i stort» med reservanterna inom kommissionen och förordade Eksjö såsom förläggingsort för regementet, under uttalande tillika, att han gäfvade Vimmerby företräde framför Kalmar. Visserligen talade flera sociala skäl starkt för Kalmar, men de för honom bestämmande voro: Kalmar stads med omgifningars för fientligheter utsatta läge, som möjliggjorde, att ej allenast från fientliga fartyg i Kalmar sund utan äfven från en lång kuststräcka af Öland moderna artilleripjäser redan nu kunde behärska platserna för ett blifvande kasern-

etablissemang; med det isolerade läge regementet skulle få vid Kalmar, vore sannolikheten af regementets fastlåsende kring utrustningsorten ganska stor; terrängen kring Kalmar erbjöde vissa fördelar framför den kring Eksjö och Vimmerby men komme svårigen att undergå någon förändring, under det att marken kring Eksjö och Vimmerby med en stigande kultur komme att i framtiden blifva allt mera lämplig; ett vid Kalmar förlagdt truppförbands samöfning med andra delar af arméfördelningen skulle utom vid större fälttjänstöfningar vara så godt som utesluten, hvaremot genom regementets förläggning till Eksjö öfningar i infanteribrigadförband eller motsvarighet i förbindelse med specialvapen skulle väsentligt underlättas.

Chefen för generalstaben fann så godt som alla militära skäl kraftigt tala mot den af kommissionen förordade lösningen af förlägningsfrågan. Det af kommissionen föreslagna öfningsfältet vid Kalmar måste betecknas såsom fullständigt oanvändbart för fältmässiga öfningar i större förband. Fältets form vore synnerligen otillfredsställande. Därest ett så beskaffadt öfningsfält godkändes, skulle i en nära framtid befogade klagomål öfver detsamma göra sig hörda. Till följd af Kalmarsunds närhet kunde endast en mindre del af den omgifvande terrängen stå öppen för öfningar. Skjutbanan hade af brist på bättre anvisats med ett för hafsvindarna utsatt läge, hvilket icke kunde sägas motsvara ens tämligen små fordringar i fråga om en skjutöfningsplats. Risker, att kasernetablissemang kunde tagas under eld från sjön, vore synnerligen stor, och äfven om någon del af sjöstridskrafterna i Karlskrona skulle få uppdrag att skydda olämpligt förlagda kasernetablissemang, skulle sannolikt etablissemang vara i det närmaste ödelagdt, innan de eftertelegraferade fartygen hunne ingripa. Kalmar kunde vidkommande regementets samling visserligen äga vissa företräden framför öfriga ifrågasatta förlägningsorter, men regementets transport efter samlingen skulle stöta på desto större svårigheter äfven till följd af Kalmar-Berga järnvägs smala spårvidd. Vimmerby hade för den rent infanteristiska utbildningen ojämförligt mycket gynnsammare betingelser än Kalmar, men ej heller där skulle tillfälle till ofta återkommande gemensamma öfningar med annat regemente kunna beredas och ur samöfningssynpunkt fann han oeftergifligt, att Kalmar regemente borde förläggas till Eksjö, hvarest ett tillfredsställande öfningsfält syntes kunna erhållas, samöfning med

kavalleri vinnas och möjlighet beredas att genom en dagsmarsch till gemensamma öfningar sammanföra förläggingsgruppen i Eksjö med förläggingsgruppen i Jönköping m. m. Generalstabschefen föreslog, på grund af hvad han anfört, Eksjö till förläggingsort för regementet.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet instämde till alla delar uti reservanternas inom kommissionen åsikt och hemställde, isynnerhet i betraktande af de stora svårigheter, som uppstode för ett från andra truppförband isolerad och långt från rikets hufvudjärnvägar förlagdt regemente att ej blott i utbildningshänseende utan äfven i andra afseenden hålla sig uppe i jämnhöjd med i förläggingshänsyn lyckligare lottade truppförband, att Kalmar regemente måtte förläggas till Eksjö och aftal träffas med staden om upplåtelse af mark enligt förut uppgjort förslag.

Emellertid hade stadsfullmäktige i Kalmar, under erinran att generalstabschefen funnit det af vederbörande förläggingskommission föreslagna, invid Kalmar belägna öfningsfältet vara på grund af dess otillfredsställande form oanvändbart för fältmässiga öfningar i större truppförband, hos Kungl. Maj:t anhållit att, innan frågan företoges till afgörande, genom undersökning på platsen måtte utredas, huruvida ej de med öfningsfältet förenade olägenheter kunde genom förändring af fältets form eller på annat sätt afhjälpas, samt att, därest så befunes vara förhållandet, stadsfullmäktige måtte lämnas rådrom att taga i öfvervägande de nya erbjudanden, som på grund af undersökningen kunde finnas böra från stadens sida framställas. Generalstabschefen och vederbörande arméfördelningschef hördes häröfver. Den förre hänvisade till de många militära skäl, han förut framhållit mot en förläggning af regementet till Kalmar, samt ansåg, att en eventuellt förändrad och gynnsammare form på öfningsfältet ej kunde förändra öfriga skäl, hvadan enligt hans åsikt en förnyad undersökning syntes onödig. Den senare erinrade, att militära skäl, tagna i stort, och icke öfningsfältens mer eller mindre fördelaktiga anordning varit för honom bestämmande, då han förordat regementets förläggning till Eksjö. En tilläfventyrs gifven lämpligare form på fältet skulle icke förändra hans uppfattning, att regementet borde läggas till Eksjö, och någon åtgärd på grund af stadsfullmäktiges hemställan syntes honom öfverflödig.

Äfven från stadsfullmäktige i Eksjö inkom, innan ärendet af-

gjordes, en underdånig framställning, däri, bland annat, framhölls, att då år 1903, i sammanhang med beslutet om Smålands husarregementes förläggande till Eksjö, staden till kronan upplät en areal af omkring 800 tunnland till kasernområde och öfningsplats, detta, på grund af förda underhandlingar, skedde under förutsättning att öfningsfältet vore afsedt för två regementen.

Kungl. Maj:t förordnade den 25 maj 1907, att Kalmar regemente skulle förläggas till Eksjö och antog det af staden gifna anbud å mark samt beslöt, att aftal skulle i öfverensstämmelse med anbudet afslutas.

Sådant aftal afslöts den 21 juni/3 juli 1907, hvarigenom staden till kronan med full äganderätt upplät visst område till plats för kasernetablissemang för ett infanteriregemente och dessutom vissa områden till utvidgning af det redan förut upplåtna öfningsfältet samt förband sig att anlägga gata för utfartsväg m. m. Till detta kontrakt har sedermera kommit ett den 5/16 november 1908 afslutadt kontrakt, hvarigenom närmare bestämdes gränserna för den mark, staden skulle öfverlämna till öfningsfält för Smålands husarregemente och Kalmar regemente, till kasernområde för hvarterdera regementet samt till väg mellan husarregementets kasernområde och öfningsfältet.

Till utskottet har tillika beträffande Kalmar regementes förläggning inkommit en afskrift af Kalmar läns södra landstings till Konungen den 30 september 1909 gjorda framställning om frågans förnyade pröfning äfvensom i afskrift regementschefen K. Eklundhs den 1 sistlidne november däröfver till chefen för andra arméfördelningen afgifna yttrande. Dessa handlingar jämte arméfördelningschefens, arméns kasernbyggnadsnämnds, arméförvaltningens fortifikationsdepartements och chefens för generalstaben yttranden i ärendet åtfölja såsom bilagor, litt. A., B., C., D., E. och F., detta utskottsbetänkande.

Beträffande **Norra Skånska infanteriregementet** hade Riseberga kommun enligt stämmoprotokoll den 4 februari 1903 framhållit önskvärdheten af att förläggningsorten blefve Ljungbyheds lägerplats och erbjudit sig att under sådan förutsättning anslå 50,000 kronor för anordnandet af en samskola i närheten af Ljungbyhed. Af kasernbyggnadskommissionens tryckta betänkande framgår också, att anbud för regementsförläggning afgifvits från Kristianstad, Landskrona, Helsingborg, Engelholm och Hörby.

Kommissionen meddelade, att de för regementet föreslagna förläggningsorterna voro: Landskrona, Helsingborg, Ljungby hed, Engelholm och Hörby och ansåg af den lämnade utredningen framgå:

att Landskrona ur öfnings- och utbildningssynpunkt vore öfverlägset de öfriga platserna, bland hvilka Hörby måste sättas näst efter Landskrona;

att Landskrona äfven med afseende å skjututbildningen erbjöde de största möjligheterna såsom varande den enda af de föreslagna förläggningssorterna inom Skåne, där fältskjutning i trupp å öfningsfältet kunde äga rum; samt

att förläggningskostnaderna blefve billigast i Landskrona.

Då sålunda Landskrona vore att föredraga framför öfriga platser, utom möjligen därutinnan, att det vore sjöstad, hade kommissionen beslutat att som förläggningssort för Norra Skånska infanteriregementet i första rummet föreslå Landskrona, men, för den händelse Landskrona i egenskap af kuststad icke skulle anses lämplig, i andra rummet förorda Hörby.

Vid bedömandet af de olika förläggningsplatsernas lämplighet hade kommissionen företrädesvis beaktat följande synpunkter:

öfningsterrängens lämplighet för truppens utbildning och öfningar i exercis och fälttjänst;

de ortliga betingelserna för att gifva truppen en god skjututbildning;

den omgifvande traktens lämplighet och tillgänglighet för militära öfningar;

lättheten att erhålla samöfning med trupper af andra vapen;

möjligheten att snabbt samla truppen och från förläggningssorten transportera densamma i olika riktningar;

platsens lämplighet som mobiliseringsort, dess förmåga att bereda truppen inkvartering samt underlätta dess utrustning och underhåll;

förläggningssortens sanitära förhållanden; och

kostnaderna för statsverket, hvilka, såvidt de afsåge byggnader, upptagits till de belopp, som af de tillkallade byggnadssakkunnige beräknats.

Dessutom hade kommissionen vid afgifvande af förslag till förläggningssorter äfven tagit behörig hänsyn till möjligheten å de olika orterna att rekrytera den fast anställda personalen.

Hvad anginge de sociala synpunkterna hade inom kommissionen den åsikt framhållits, att en landtförläggning skulle medföra vissa fördelar framför en förläggning i stad eller därmed jämförligt samhälle, men i detta afseende hade kommissionen icke ansett sig böra

afgifva särskildt yttrande. Skälen för och emot landtförläggning voro för öfrigt så ofta framhållna inom riksdagen och i pressen, att de icke af kommissionen behöfde upprepas.

Då kommissionen till förläggningssort för regementet föreslagit i första rummet Landskrona, motionärerna åter föredragit Landskrona framför Kristianstad, men trott rätta platsen vara Ljungby hed, och, såsom i motionen angifvits, Kungl. Maj:t beslutat regementets förläggning till Kristianstad, hvilken sistnämnda ort varit föreslagen till förläggningssort för Kronobergs regemente, som dock, i öfverensstämmelse med kommissionens förslag, förlagts till Växjö, har utskottet trott sig här böra intaga, hvad kommissionen yttrat rörande Landskrona, Ljungby hed och Kristianstad såsom förläggningssorter.

I fråga om *Landskrona* säger kommissionen följande:

»Landskrona stad har erbjudit sig att åt Kronan upplåta *dels* en kaserntomt om 13 hektar, *dels* ett område af 51 hektar att tilläggas det Kronan redan tillhöriga 27 hektar stora öfningsfältet, hvarigenom kaserntomt och öfningsfält skulle tillsammans få en areal af 91 hektar, *dels* till skjutbana ett område af omkring 16 hektar och *dels* ett öfningsområde vid Heljarp—Saxtorp af omkring 244 hektar. Ett till Landskrona förlagdt infanteriregemente skulle alltså komma att disponera sammanlagdt ungefär 350 hektar och torde i detta sammanhang böra nämnas, att, förutom Hörby, Landskrona är den enda af de föreslagna förläggningssplatserna, där Kronan icke skulle nödgas själf vidkännas kostnader för markinköp eller lösande af arrendeaftal och dylikt eller afstå från arrendeinkomster.

Afståndet mellan kaserntomten och öfningsfältet vid Saxtorp utgör omkring 7 kilometer. Detta afstånd har kommissionen visserligen funnit i och för sig väl långt, men anser likvisst denna omständighet vara af mindre betydelse vid det förhållande, att handexercisfältet invid kasernen, såsom omfattande icke mindre än 78 hektar, erbjuder mer än tillräckligt utrymme för de vanligast förekommande öfningarne i smärre förband. Saxtorpsfältet komme sålunda att få sin hufvudsakliga användning för sådana fältmässiga öfningar, som äro förenade med marscher. Därtill bör ihågkommas, att det ur öfningssynpunkt är för regementet förmånligt att till sitt förfogande äga tvenne öfningsfält, då därigenom kan beredas större omväxling i öfningarnes planläggande.

Hvad angår de bägge områdenas lämplighet för öfningar, är

handexercisfältet mera plant och öppet. Saxtorpsfältet synes däremot kommissionen redan nu särdeles gynnsamt som öfningsterräng, erbjudande genom sin kuperade yta, befintliga större gårdar och växande skog all den omväxling, som af ett modernt öfningsfält kräfves. I närheten af Saxtorpsfältet erbjuder staden dessutom ett mindre område vid Heljarpsån, hvilket väl lämpar sig för tekniska öfningar.

Det ifrågasatta skjutbaneområdet är 1.7 kilometer aflägsset från kaserntomten och utgöres af låg strandmark, en olägenhet som staden i sitt anbud erbjudit sig att genom uppfyllning afhjälpa. Faran för öfversvämning är dock mindre här än vid Malmö, och genom sitt läge öster om staden är området mera skyddadt för de i dessa trakter oftast förekommande västliga vindarne. Själftva uppförandet af skjutbanan har emellertid beräknats kräfva större omkostnader än vanligt.

Å handexercisfältet torde skjutning med skarp ammunition icke kunna företagas. Öfningsfältet vid Saxtorp är däremot synnerligen lämpligt för alla slags fältnässiga skjutningar, äfven sådana i trupp, och denna Saxtorpsfältets förtjänst kan komma äfven i grannsamhällena förlagda regementen till godo.

I likhet med förhållandet vid Malmö och Lund är trakten omkring Landskrona rikt odlad, och marken utanför regementets egna öfningsfält lär näppeligen få beträdas för militära öfningar annat än på hösten efter inbärgad skörd. Ett undantag härifrån utgör likvisst trakten närmast söder om Saxtorpsfältet utmed Lundåkrabukten, hvilket område till stor del består af mindre skogsdungar och sandfält.

I och för samling och transporter förfogar ett till Landskrona förlagdt regemente öfver tre olika ingående järnvägslinjer, hvilka förmedla förbindelsen med Skånes öfriga järnvägsnät och för de värnpliktiges samling hafva en fördelaktig riktning. Hvad angår Landskrona som mobiliseringsort torde kommissionen få hänvisa till hvad i utredningen om Malmö yttrats rörande mobilisering i en kuststad, hvarvid dock med afseende å Landskrona bör framhållas, att, om förrådsbyggnaden inom det nuvarande af Skånska trängkåren disponerade etablissementet kommer till användning som infanteriförråd, detta förråd genom sitt läge innanför det gamla citadellet blefve väl skyddadt icke blott för insyn utan äfven för direkt beskjutning från sjösidan.

Kommissionen har öfvervägt, i hvad mån ett till Landskrona förlagdt infanteriregemente kunde draga nytta af det nuvarande etablissemmentet därstädes, och vill i sådant afseende förorda, *att kasernen*, som af tekniska skäl icke synes lämpa sig att omändras till en tidsenlig sådan för en infanteribataljon, disponeras till annat militärt ändamål, *att förrådsbyggnaden* användes till beklädnadsförråd, *att ridhus, stall och exercishus* tagas i bruk för afsedda ändamål *samt att gamla stallet* begagnas till fordonsförråd. De belopp, som genom de redan befintliga byggnadernas användande på nu antydda sätt skulle inbesparas på nybyggnadskostnaderna för ett infanterietablissemment framgå af tablån, bil. 1.

De hygieniska förhållandena i Landskrona kunna betecknas såsom goda. Tillfälle till friluftsbad erbjudes manskapet såväl i Heljarpsån som vid ett af staden upplåtet intill handexercisfältet beläget badställe i Öresund.

Kostnader för Statsverket.

Byggnadskostnaderna upptagas enligt bil. 1 och 2 till kr. 1,381,000: —
och *skjutbanan*, enligt samma bilagor, till » 55,000: —
Markinköp förekommer icke.

Summa Kronor 1,436,000: —

Portionspriset i Landskrona har under mötestiden detta år^{*)} utgjort 49,45 öre och under 1905--1906 års skolor 46,57 öre.»

Angående Ljungby hed yttrar kommissionen:

»Omfattande en areal af sammanlagdt 700 hektar bilda Ljungby och Bonarps hedar i förening ett fält, som med hänsyn till ytvidden är fullt tillräckligt för ett infanteriregemente. Hedarne, som utgöra fullständigt öppna fält utan vare sig skog, gårdar eller andra betäckande föremål, erbjuda emellertid icke den omväxling i terräng, som för ett modernt öfningsfält är erforderlig. Skulle ett regemente förläggas till Ljungby hed, torde därför vara nödvändigt, att regementet för militära öfningar får disponera den till Herrevadsklosters kronoegendom hörande, nu utarrenderade mark, som icke är till åkerfält uppodlad. Härigenom skulle hedarnes mindre goda beskaffenhet såsom öfningsfält betraktade till viss grad ersättas.

Enligt kommissionens uppfattning torde ett kasernetablissemment icke med fördel kunna förläggas vare sig å Ljungby eller Bonarps

^{*)} År 1906.

hed. Däremot synes kommissionen den af fortifikationsbefälhafvaren föreslagna och i hans utredning med B betecknade platsen å Herrevadsklosters ägor norr om Rönneå vara väl funnen och för ändamålet lämplig. Såsom af bil. 3 framgår måste emellertid detta område lösas från det hela Herrevadskloster omfattande arrendet och har erforderliga lösesumman, med stöd af domänintendenten m. m. Ivar Månssons vid bil. 3 fogade utlåtande, beräknats till omkring 6,000 kronor.

Skjutbanorna vid Horsakärr, hvilka ligga på ett afstånd af 1,5 kilometer från nyssnämnda plats, äro till sin byggnad ej fullt tidsenliga, men torde utan alltför stora kostnader kunna därtill ordnas. Det bakom kulfången liggande s. k. farliga området utgöres delvis af oländig skogsmark, kärr och sjö, men ligger icke till hela sin utsträckning inom Herrevadsklosters ägor. Kommissionen, som anser, att hela detta område borde ställas till regementets förfogande, har likvisst icke kunnat härför införskaffa några kostnadsuppgifter.

Å Ljungby hed och Herrevadsklosters ägor kan med försiktighet enskild fältskjutning företagas, men fältskjutning i trupp torde på grund af ägofigurens form näppeligen kunna därstädes med tillbörlig trygghet äga rum, utan måste mark därför anskaffas utanför öfningsplatsen.

Den Ljungbyhed omgifvande trakten är för militära öfningar lämplig, men svårigheter att få beträda enskild mark förekomma redan nu.

Då afståndet från Ljungby hed till Helsingborg icke utgör mer än 42 kilometer, kan ett till Ljungby hed förlagdt infanteriregemente beredas samöfning med i Helsingborg befintligt kavalleri.

Ljungby hed beröres icke af annan järnvägslinie än Eslöf—Klippan och saknar följaktligen direkt kommunikation med något stadssamhälle, men har genom järnvägsknutarne Eslöf, Åstorp och Klippan förbindelse med Skånes öfriga järnvägsnät. Såsom mobiliseringsort torde Ljungby hed med omnejd kunna tillgodose inkvarteringsbehovet, men har gifvetvis icke att erbjuda samma underhålls- och utrustningsmöjligheter som ett större stadssamhälle.

I sanitärt afseende kunna mot Ljungbyhed icke framställas några anmärkningar af vikt, ehuru väl Rönneå, som är platsens enda vattendrag af någon betydighet, till sin vattenmängd måste anses för ringa för att kunna utan fara mottaga allt det aflopps- och

kloakvatten, som däri utsläppes såväl från ett regementets etablissement som från trakten längre uppåt ån. Tillfälle till friluftsbad å annat ställe än i denna å har Ljungby hed icke att erbjuda.

Kostnader för Statsverket.

<i>Byggnadskostnader</i> enligt bil. 1 och 2 upptagas till kr. 1,696,000: —	
<i>Officersbostadsbyggnader</i> till »	510,000: —
<i>Skjutbanor</i> till »	4,000: —
<i>Markinköp</i> förekommer ej, men till lösen från arrendeaftal af den ifrågasatta kaserntomten föreslås jämlikt bil. 3 »	6,000: —
	<hr/>
	Summa Kronor 2,216,000: —

Medelportionspriset å Ljungby hed har under innevarande*) års möten utgjort 49,26—51,82 öre.»

Hvad angår *Kristianstad* säger kommissionen:

»Enär kommissionen dels under utredningen angående Växjö berört frågan om en eventuell förflyttning af Kronobergs regemente till Kristianstad och dels tänkt sig möjligheten att dit förlägga ett annat infanteriregemente, har kommissionen tagit i öfvervägande denna stads lämplighet såsom förläggningsort för ett sådant. Vid granskning af Skånes indelning i rullföringsområden har kommissionen emellertid icke kunnat undgå att finna anmärkningsvärdt, att tre hela sådana områden, motsvarande ett helt regemente, tilldelats utanför Skåne förlagda infanteritruppförband, i det att nr 7, omfattande delar af Luggude och Bjäre samt Norra och Södra Åsbo härader, tilldelats Hallands regemente, nr 13, omfattande Västra och Östra Göinge härader, tilldelats Kronobergs regemente, och nr 10, omfattande Villands, Gärds och Albo härader, tilldelats Karlskrona grenadjärregemente. Utan tvifvel vore det en fördel, om vid en framtida omreglering af rullföringsområdena dessa indelades så, att ur de skånska områdena uttagne värnpliktige finge såvidt möjligt fullgöra sina öfningar inom Skåne.

Kristianstad har erbjudit sig att för ett infanteriregemente upplåta en kaserntomt, belägen öster om det senast uppförda norra artillerietablisementet och utgörande i areal 7,77 hektar. Öfningsfält och skjutbana skulle regementet då dela med artilleriet å Näsby

*) 1906.

fält. Kommissionen anser emellertid den föreslagna kaserntomten såväl till läge som beskaffenhet föga lämplig och finner Näsby fält för trångt för öfning samtidigt af infanteri och artilleri. Dessutom företer icke Näsby fält den för infanteriutbildning nödiga omväxlingen i terräng. Då ej heller Rinkaby fält, såsom beläget för långt från staden, kan användas som öfningsfält för ett i Kristianstad förlagdt infanteriregemente, måste ett dylikt anskaffas på annan plats.

Från stadens sida har också framhållits, att lämplig öfningsterräng stode att erhålla öster om Hamar och nordost om Nosaby kyrka. Bägge dessa områden, som visserligen äro något kuperade, men sakna hvarje annan terrängbetäckning än stengärdesgårdar samt ett och annat mindre hus, ligga på ett afstånd af omkring 5 à 6 kilometer från staden. Intet af dessa områden har kommissionen kunnat finna i militäriskt hänseende lämpligt såsom öfningsfält för infanteri.

Skjutbanan å Näsby fält, hvilken såsom ofvan sagts skulle vara gemensam för infanteriregementet och artilleriregementet, tillhör icke Kronan och torde för öfrigt hvarken i sitt nuvarande skick eller ens efter ombyggnad kunna blifva fullt tillfredsställande. Den ligger nämligen å lågländ mark parallellt med och alldeles invid järnvägen Kristianstad—Karpalund samt är vår-, höst- och vintertid delvis öfversvämmad. Om å Näsby fält anlägges en ny skjutbana, hvilket torde blifva nödvändigt, kommer denna att i väsentlig mån inskränka fältets användbarhet för andra öfningar.

Fältskjutning kan icke lämpligen företagas hvarken å Näsby fält eller de föreslagna öfningsområdena, hvaremot Rinkaby fält kan för sådant ändamål med fördel tagas i anspråk.

Den närmaste trakten omkring Kristianstad är i allmänhet för infanteriutbildning mindre gynnsam.

Att tillfälle till samöfning med annat vapenslag lätt beredes ett infanteriregemente i Kristianstad är gifvet, då Vendes artilleriregemente är därstädes förlagdt.

Såsom samlings- och mobiliseringsort tillfredsställer Kristianstad med sina goda järnvägskommunikationer alla kraf.

Ur sanitär synpunkt lära mot Kristianstad några befogade anmärkningar icke numera kunna framställas.

Kostnader för Statsverket.

Kommissionen har icke varit i tillfälle att i detalj pröfva alla på kostnaderna inverkan omständigheter, hvarför de verkställda beräkningarna endast kunna betraktas som approximativa, särskildt i hvad inköp af öfningsfält beträffar.

<i>Byggnadskostnaderna</i> uppgå, jämlikt bil. 1 och 2, till kr. 1,727,000: —	
En <i>skjutbana</i> skulle kräfva en kostnad af »	36,000: —
<i>Markinköp</i> (vid Nosaby eller Hamar), enligt bil. 3, torde belöpa sig till »	120,000: —
	Summa Kronor 1,883,000: —

Portionspriset i Kristianstad har under detta år*) utgjort i medeltal 51,20 öre.»

Vederbörande arméfördelningschef förordade på de af kommissionen anförda skäl regementets förläggning till Landskrona.

Chefen för generalstaben ansåg i likhet med kommissionen och på grund af dess utredning Ljungbyhed icke kunna förordas. Landskrona fann han äga vissa företräden framför Hörby. Det för Landskrona-föreläggning föreslagna öfningsfältet vid Saxtorp erbjöde stora möjligheter för utbildningen, särskildt för infanteriets skjututbildning, men för ett till Landskrona förlagdt regemente blefve det emellertid såsom öfningsfält för de vanliga öfningarna till jämförelsevis ringa gagn i följd af det stora afståndet. Ty att för de vanliga öfningarna använda ett fält, dit fram- och tillbakamarschen utgjorde 14 km., skulle i längden medföra antingen för stort ödande af tid och krafter på blotta marscher eller ock en inskränkning af öfningarna till handexercisfältet, till men för deras fältmässighet. Mot den föreslagna skjutbanan kunde ock anmärkas, att den hvarken vore i och för sig lämplig ej heller till fyllest. Ett viktigt skäl mot Landskrona vore ock dess läge vid kusten, hvarigenom etablissemnet kunde vid krigsutbrott utsättas för att blifva kraftigt beskjutet från fientliga örlogsfartyg. Det kunde således icke användas såsom mobiliserings- och depôtort. Vid sådant förhållande kunde Landskrona icke i och för sig anses såsom en antaglig förläggningssort för ett infanteriregemente, därest icke en annan ort utsåges till mobiliserings- och depôtort. Men en sådan tudelning medförde åtskilliga olägenheter och ständigt återkommande ökade kostnader. Kommissionen

*) 1906.

hade undersökt möjligheterna äfven å andra närliggande orter såsom Engelholm och Kristianstad. Engelholm borde dock anses uteslutet redan på grund af hvad kommissionen anfört rörande öfningsfältet. Kristianstad åter syntes erbjuda gynnsamma förhållanden. Staden hade ett tryggadt läge och ägde stor betydelse såsom en viktig strategisk punkt för såväl Skånes som Blekinges försvar. Att Näsby fält i sitt nuvarande skick ej vore lämpligt, syntes vara uppenbart. Äfven om artilleriregementet där förblefve ensamt, vore fältets utvidgning af nöden och endast en tidsfråga. Genom tillköp af Näsby gård skulle ett öfningsfält kunna erhållas, som tillfredsställde alla rimliga fordringar för de båda regementena. Vikten af fullgoda utbildningsförhållanden vore så stor, att den icke borde afskräcka från en, låt vara, betydande utgift för en gång, då det vore fråga om valet af förläggningssort för en mycket lång tidrymd. Vikten af att välja en lämpligt belägen och i utbildningshänseende fullt tillfredsställande förläggningssort syntes generalstabschefen så stor, att den berättigade honom att till förläggningssort för regementet föreslå Kristianstad.

Arméförvaltningen i fortifikationsdepartementet ansåg sig, med hänsyn till hvad chefen för generalstaben anfört, icke kunna förorda hvarken Landskrona eller Hörby som förläggningssort för regementet, men då Kristianstad vore en fullt tillfredsställande förläggningssort, hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t ville dels bestämma, att Norra skånska infanteriregementet skulle förläggas till Kristianstad, dels ock bemyndiga ämbetsverket att med staden träffa aftal härom samt att inköpa vissa egendomar och markområden m. m. för tillhopa högst 537,800 kronor.

Den 31 december 1907 förordnade Kungl. Maj:t, att regementet skulle förläggas till Kristianstad samt att, med antagande af stadsfullmäktiges i nämnda stad anbud om markupplåtelse m. m., aftal skulle i öfverensstämmelse därmed slutas med staden, äfvensom att för ett belopp af tillhopa högst 537,800 kronor vissa egendomar, markområden och arrenderättigheter skulle för kronans räkning inköpas. Därest de områden, som benämndes Carl Nilssons och Ahréns afsöndringar, icke kunde förvärfvas genom frivilliga aftal, som blefve af Kungl. Maj:t godkända, skulle de senast den 14 mars 1909 till kronan afträdas mot ersättning, som skulle bestämmas enligt expropriationsförordningen.

Kontraktet med staden Kristianstad afslöts den 15/28 februari 1908. Genom detsamma upplät staden till kronan utan ersättning och med full äganderätt samt gravationsfritt ett visst å kontraktet bifogad karta angifvet ägoområde att användas till plats för kasernetablissemment och öfningsfält m. m. för regementet med rätt för kronan att genast efter aftalets afslutande tillträda den till plats för kasernetablissemmentet afsedda marken samt den öfriga delen af det upplåtna området den 14 mars 1912, dock att vissa utarrenderade tomter skulle af kronan tillträdas först när arrenderätten upphört. Staden skulle dessutom ombesörja, att all odlad mark inom det till öfningsfält afsedda området blefve utan kostnad för kronan senast hösten 1910 på bästa sätt igenlagd till gräsvall med fröblandning för mångårig gräsvall. De å ägoområdet befintliga, till fastigheterna hörande byggnader samt träd och planteringar skulle tillfalla kronan. Staden skulle på sin bekostnad efter anvisning anlägga en i kontraktet närmare angifven väg med gångbanor m. m. och inom 12 månader efter tillsägelse framdraga gas- och vattenledningar till kaserntomtens gräns, hvarefter det åläge kronan att i tio år af staden taga regementets behof af gas och vatten till vissa angifna pris. Kronan åter förband sig att, därest regementet i dess helhet icke vore till staden förlagdt före den 1 oktober 1912, från sistnämnda dag, till dess så skett, till staden erlægga fem procent årlig ränta å de utgifter, staden på grund af aftalet komme att vidkännas.

Utskottet har ansett sig böra på detta sätt närmare angifva detta kontrakts hufvudinnehåll, alldenstund motionärerna uttalat en förmodan, att något aftal med staden Kristianstad ännu icke vore träffadt.

Utskottet har tillika erhållit del af en skriftlig handling af den 10 februari 1910, hvarigenom drätselkammaren i Kristianstad, med anledning af och under åberopande af ofvan omförmälda aftal, till kronan med äganderätt öfverlätit, utan »annan godtgörelse än de förmåner, som ansetts genom antydda regementsförläggning skola tillfalla staden samt de villkor i öfrigt, som innefattas i ofvanberörda aftal», 4¹³/₃₆ jordfjärdingar nr 2 Näsby samt 1/₉₆ jordfjärding nr 16 Näsby, som staden den 14 mars 1908 för tillhopa 130,000 kronor inköpt och hvarå den enligt företedda lagfartsbevis erhållit lagfart den 7 april samma år.

Angående slutligen **Södra skånska infanteriregementet** hade, såsom kaserubyggnadskommissionen anfört, till förläggningssorter föreslagits Lund, Refvinge hed, Malmö och Eslöf.

Kommissionen hade vid bedömandet af de olika förläggningssplatsernas lämplighet äfven beträffande detta regemente företrädesvis beaktat de synpunkter, som ofvan angifvits såsom grundande kommissionens uttalande beträffande Norra skånska infanteriregementets förläggning.

Anbud för regementsförläggning hade, enligt hvad af kommissionens betänkande framgår, afgifvits från Lund och Malmö samt Eslöfs och Refvinge kommuner.

Vid öfvervägande af de föreslagna förläggningssorternas inbördes företräden fann kommissionen:

att Eslöf i militäriskt afseende hade de största betingelserna, särskildt beträffande skjutbana samt samlings- och mobiliseringsförhållanden; och

att en förläggning till Eslöf måste i sin helhet ställa sig för statsverket ekonomiskt fördelaktigare än en förläggning till någon af de öfriga föreslagna platserna.

Kommissionen beslöt därför att såsom förläggningssort för Södra skånska infanteriregementet föreslå Eslöf i första rummet och att, därest Eslöf, såsom liggande utom regementets inskrifningsområde, icke skulle af Kungl. Maj:t finnas lämpligt, i andra rummet förorda Refvinge hed.

Mot kommissionens uttalande reserverade sig dels öfversten grefve S. Lewenhaupt, hvilken framhöll, att staden Malmö i främsta rummet syntes lämpa sig såsom förläggningssort för regementet, dels ock kommissionens ledamot friherre N. Trolle, som ansåg att, därest Eslöf såsom liggande utom regementets inskrifningsområde icke skulle af Kungl. Maj:t finnas lämpligt, kommissionen bort i andra rummet förorda Malmö.

Enär kommissionen sålunda förordat i första rummet Eslöf, motionärerna åter önskat regementets förläggning till Refvinge hed, men, såsom af motionen synes, Kungl. Maj:t förordnat, att regementet skall förläggas till Lund, har utskottet här nedan intagit, hvad kommissionens flertal yttrat om dessa tre platser såsom förläggningssorter:

Kommissionen säger i fråga om *Eslöf* följande:

»Till inköp af öfningsfält, kaserntomt och skjutbana har Eslöfs köping erbjudit en summa af 125,000 kronor. Strax öster om kö-

pingen äger Kronan redan ett boställe af omkring 64 hektars storlek. Läget af detta boställe och markens plana beskaffenhet göra emellertid, att endast en del af jorden därstädes kan lämpligen till öfningsfält användas. Kommissionen föreslår därför, att ett öfningsfält inköpes öster om köpingen och mellan de båda stora vägarna till Kastberga och Stehag äfvensom ett till kaserntomt lämpligt område, liggande norr om förstnämnda väg.

Till skjutbana kan lämpligt område erhållas å den på kartan markerade platsen mellan järnvägarne Eslöf—Stehag och Eslöf—Kastberga, hvilket område äfven måste af Kronan inköpas. Afståndet mellan kaserntomt och skjutbana blifver 1,2 kilometer.

Kaserntomtens storlek är omkring 18 hektar och räcker sålunda äfven till park- och trädgårdsanläggningar. Det föreslagna öfningsfältets areal utgör 259 hektar. Dess utsträckning torde emellertid kunna, om Kungl. Maj:t skulle finna kostnaderna för dess inköp alltför stora, i någon mån minskas, särskildt i dess sydvästra del, ehuru väl fältets användbarhet för militära öfningar därigenom gifvetvis något inskränkes. Öfningsfältets norra och västra delar äro mera plana och öppna, men östra och södra delarne, som äro mera kuperade, erbjuda med sina stora gårdar, planteringar och sin präktiga skog den omväxling, som för ett tidsenligt öfningsfält kan anses önskvärd.

Skjutbanan ligger väl till i förhållande till kaserntomten, i lämpligt väderstreck och kräver för sitt anläggande inga extra kostnader. Det farliga området sträcker sig öfver enskild mark, hvarför i kostnadsberäkningen upptagits en summa, lika med halfva markvärdet, för att förvärfva den dispositionsrätt öfver marken, som kräfvades för att obehindradt kunna skjuta å banan.

Enskild fältskjutning kan med försiktighet företagas å öfningsfältet men icke fältskjutning i trupp.

Trakten omkring Eslöf, särskildt i nordlig och östlig riktning, är för militära öfningar gynnsam. I senare riktningen ligger på omkring 3 kilometers afstånd från öfningsfältet en större Kronan tillhörig skogsmark.

Samöfning med andra trupper torde utan svårighet kunna beredas ett till Eslöf förlagdt regemente, då afstånden till Malmö, eventuellt Landskrona icke äro större än omkring 3 à 3,5 mil.

Då Eslöf är Skånes förnämsta järnvägsknut, torde vara själfallet, att det i afseende på lättheten för truppens samling och

möjligheten till densammas transport i alla riktningar med säkerhet icke öfverträffas af någon annan ort inom Skåne.

Äfven som mobiliseringsort är säkerligen Eslöf en bland de allra bästa i Skåne såväl på grund af läge som utmärkta kommunikationer och rika möjligheter för truppens inkvartering, utrustning och underhåll. I senare hänseendet torde Eslöf få anses som jämställdt med ett stadssamhälle.

De hygieniska förhållandena i Eslöf äro, enligt hvad kommissionen har sig bekant, goda. Tillfälle till friluftsbad för truppen torde emellertid där saknas.

Kostnader för statsverket.

Byggnadskostnaderna upptagas enligt bil. 1 och		
2 till	kr.	1,503,000: —
Skjutbanan beräknas till	»	36,000: —
Särskild kostnad för uppförande af officersbo-		
stadsbyggnader anser kommissionen icke be-		
höfva beräknas, enär samhället, som redan		
räknar omkring 4,000 invånare, är i stark		
utveckling och den lifliga järnvägsförbin-		
delsen med Lund möjligen tillåter, att en		
del af befälspersonalen under de första åren,		
om så är nödigt, bor i denna stad.		
Markinköp beräknas enligt bil. 3 till	»	315,000: —
		<hr/>
	Summa Kronor	1,854,000: —

Portionspriset i Eslöf kan icke uppgifvas.»

Angående *Refvinge hed* yttrar kommissionen:

»Mötesplatsen Refvinge hed innehåller, om man frånräknar den mark, som genom Lund—Refvinge järnvägs framdragande öfver mötesplatsen blifvit för öfningar oanvändbar, en areal af 144,5 hektar. Genom läget af själfva lägeretablissemnet, Refvingesjön och Kalfmosse skäres öfningsfältet i tvenne delar, hvilket väsentligt inskränker dess användbarhet för öfningar. Detta förhållande blifver än mera kännbart därigenom, att skjutbanorna äro så belägna, att under pågående skjutning allt användande för andra öfningar af öfningsfältets sydöstra hälft är nära nog omöjligt. Det nuvarande

öfningsfältet kräfver för den skull en ansenlig utvidgning för att blifva tillfredsställande. I första rummet bör för denna utvidgning tagas i anspråk de af förra fanjunkarebostället Refvinge nr 3 och 10 nu till jordbruk utarrenderade delarne (fig. A och B å kartan bil. 3 c) jämte den midt i detta område belägna s. k. Kalfmosse, hvilken delvis måste af Kronan inköpas. För ytterligare utvidgning har Refvinge kommun erbjudit sig att åt Kronan kostnadsfritt öfverlämna det å nyssnämnda karta med D betecknade området. För att åt väster erhålla lämplig afslutning å öfningsfältet anser kommissionen, att dessutom ägofigurerna E och F å samma karta måste inköpas. Vidare och för att icke i etablissementets omedelbara närhet nödgas få en del smärre byggnader, hvilkas användande icke skulle kunna af regementet tillräckligt öfvervakas och regleras, förmenar kommissionen det vara önskvärdt, att äfven områdena G och H med därstädes uppförda privata åbyggnader förvärfvades af Kronan och öfverlämnades till regementets disposition. Med nu ifrågasatt utvidgning skulle mötesplatsen få en areal af omkring 393 hektar, men likväl komme etablissementet, de nuvarande skjutbanorna, Refvingesjön och Kalfmossen att genom sin belägenhet betydligt inskränka dess användbarhet. Möjligen kunna dock skjutbanorna förläggas på annan plats. Öfningsfältet är för öfrigt väl kuperadt och erbjuder önskvärd omväxling i terräng.

Skjutbanorna, hvilkas ofördelaktiga läge redan framhållits, hafva en olämplig riktning mot väster och sydväst och äro äfven i andra afseenden mindre tillfredsställande.

Enskilda fältskjutningar å öfningsområdet torde med försiktighet kunna företagas, men fältskjutning i trupp kan icke där äga rum.

Trakten omkring Refvinge hed är i allmänhet gynnsam för militära öfningar, särskildt i riktning mot Veberöd, och ortens befolkning har i de flesta fall hittills beredvilligt upplåtit mark för öfningar. Undantag härifrån göra dock numera de stora godsens, hvarest för jaktens skull militäröfningar icke äro gärna sedda.

Ett å Refvinge hed förlagdt infanteriregemente torde utan större svårigheter kunna beredas tillfälle till samöfning med andra trupper, då ju afstånden därifrån till Ystad och Malmö äro jämförelsevis ringa.

Refvinge hed skäres af Lund—Refvinge—Harlösa järnväg, som invid mötesplatsen har station. På norra sidan af Kjeffingeån framgår den nyanlagda Kjeffinge—Sjöbobanan med stationer vid

Hammarlunda och Harlösa. Kommunikationer saknas sålunda icke, men de bägge järnvägarnes sträckning är föga gynnsam för de värnpliktiges samling till mötesplatsen, och särskildt kan förbindelsen med Vemmenhögs och Ljunits härader betecknas såsom mindre tillfredsställande. Vid inträffande mobilisering torde det, då trakten kring Refvinge hed är glest bebyggd, möta svårighet att där inkvartera, utrusta och underhålla de inkallade värnpliktige, som icke rymmas inom själfva etablissementet.

I sanitärt afseende torde Refvinge hed icke vara sämre lottadt än öfriga ifrågasatta förläggningssorter.

Kostnader för Statsverket.

Byggnadskostnaderna hafva beräknats för de tvänne alternativ, som redan i fortifikationsbefälhafvarens förut gjorda utredning föreslagits. Enligt alternativ I skulle de fem gamla barackerna omändras och tillbyggas till kaserner för hvardera två kompanier och för återstående två kompanier en mindre ny kasern uppföras. I detta fall måste också särskilda bostadsbyggnader för underofficerarne uppföras. Enligt alternativ II byggas tre nya kaserner efter fortifikationens normalritningar. I båda fallen måste officersbostäder uppföras. Kostnaderna för skjutbanor och markinköp blifva äfvenledes i båda fallen lika.

Alternativ I.

Byggnadskostnader	kr.	1,442,000: —
Officersbostäder	»	510,000: —
Skjutbanor	»	4,000: —
Markinköp	»	171,000: —
		Summa Kronor 2,127,000: —

Alternativ II.

Byggnadskostnader	kr.	1,652,000: —
Officersbostäder	»	510,000: —
Skjutbanor	»	4,000: —
Markinköp	»	171,000: —
		Summa Kronor 2,337,000: —

Portionspriset å Refvinge hed har under senaste året*) i medeltal uppgått till 51,415 öre.»

I fråga om *Lund* anför kommissionen:

»De af staden erbjudna områdena belägna omkring 1 kilometer rätt öster om staden, omfatta tillhopa 77 hektar och afse mark till såväl kaserntomt som öfningsfält och skjutbana. Om från dessa 77 hektar frånräknas 8 hektar för kaserntomt och omkring 16 hektar till en skjutbana, skulle för öfningsfält återstå omkring 53 hektar. Då denna areal är för ändamålet otillräcklig, har från stadens sida ifrågasatts, att till öfningsfält jämväl skulle användas den Kronan tillhöriga och till betesmark för remonter upplåtna s. k. Kungsmarken, belägen omkring 3,5 kilometer från den föreslagna kaserntomten och hållande i areal omkring 250 hektar. Området invid kaserntomten skulle i sådant fall motsvara det af chefen för fortifikationen i skrifvelse till städerna omnämnda s. k. handexercisfältet. Detta fält är emellertid på grund af sin långsträckta, smala form och sin jämna yta olämpligt ur utbildningssynpunkt. Marken är lerig och torde efter starkare regn sent uttorra.

För att i någon mån afhjälpa de anmärkta olägenheterna med afseende å utrymme torde vara nödvändigt, att med fältet införlifvas omkring 20 hektar af den biskopsjord, hvilken som en kil skjuter in mellan handexercisfältets östra del och Lund—Refvinge järnväg. Dessutom bör handexercisfältet tillökas med de väster om det samma belägna ägölotterna nr 69 och 70, hvarigenom fältet erhåller en bättre begränsning i väster och kommer att med sydvästra hörnet sammanfalla med den punkt, där Sandbyvägen stöter till stora landsvägen från Lund till Dalby.

Den s. k. Kungsmarken utgör ett nästan rektangulärt område, genomskuret från nordväst till sydost af en djup dalgång. I denna framrinner en bäck, som vår och höst öfversvämmar och förvandlar dalgångens botten till ett träsk. På ömse sidor om dalgången höjer sig terrängen likformigt upp mot områdets gränser, bildande en symmetrisk terrängformation, som med nödvändighet kommer att åt där företagna öfningar gifva en mer eller mindre schematisk karaktär, synnerligast som skogsdungar och bebyggda gårdar saknas. Det torde för öfrigt böra påpekas, att, om denna terräng tages i anspråk för ett till Lund förlagdt infanteriregemente, annan mark måste anskaffas för remonternas sommarbete.

*) 1906.

På sålunda anförda grunder anser kommissionen, att Kungsmarken endast i det fall, att intet annat står till buds, bör ifrågakomma som öfningsfält för ett infanteriregemente.

Å den till skjutbana afsedda marken torde skjutning icke kunna äga rum, utan att *dels* själva banan förses med sådana säkerhetsanordningar, att tidsenlig utbildning där måste försvåras, och *dels* Kronan förskaffar sig dispositionsrätt öfver det s. k. farliga området. Marken å detta är väl odlad samt i hög kultur och synnerligen dyrbar, hvadan förvärfvandet af dispositionsrätten säkerligen medför afsevärda kostnader. Dessa kunna icke exakt uppgifvas, men äro i den uppgjorda beräkningen upptagna till halfva jordvärdet. Skjutbanan kan icke heller med fördel läggas å Kungsmarken. Dels blir afståndet dit från kasernerna för långt och dels påträffas äfven där svårigheter med det farliga området, emedan Kungsmarkens utsträckning icke är tillräcklig för att jämväl inrymma detta.

Att företaga fältskjutning vare sig å det föreslagna öfningsfältet vid Lund eller å Kungsmarken är otänkbart.

Den omgifvande trakten kring Lund utgöres till största delen af odlade fält af bästa beskaffenhet och är till följd däraf i allmänhet icke tillgänglig för militäröfningar.

Samöfning med annat truppslag kan med lätthet beredas ett infanteriregemente i Lund, då afståndet därifrån till Malmö, hvarest Kronprinsens husarregemente är förlagdt, blott utgör 17 kilometer.

Samlings- och transportförhållandena vid Lund måste med denna stads förträffliga kommunikationer betecknas som synnerligen goda. Äfven för mobilisering erbjuder Lund alla de möjligheter till inkvartering, underhåll och utrustning, som kunna krävas. Hvad läget beträffar är gifvetvis detta synnerligen fördelaktigt, midt i det Södra skånska infanteriregementet tilldelade inskrifningsområdet och omkring en mil från kusten.

Ur sanitär synpunkt synes Lund, sedan stadens vatten- och afloppsledninga blifvit fullständigade och förbättrade, icke vara sämre ställdt än öfriga skånska städer. Dock bör framhållas, att hvarje tanke på möjligheten att vid Lund bereda truppen dagliga friluftsbad är utesluten, ty den vid Bjerred anlagda hafsbadanstalten, som visserligen står i direkt järnvägsförbindelse med Lund, torde af praktiska och ekonomiska skäl endast i undantagsfall komma att af manskapet anlitas.

Kostnader för Statsverket.

Byggnadskostnaden beräknas jämlikt bil. 1 och 2 till kr.	1,536,000:—
Skjutbanan, enligt fortifikationens utredning, till	
36,000 kronor med tillägg af 14,000 kronor	
för säkerhetsanordningar, alltså tillhoppa till »	50,000:—
Markinköp enligt bil. 3 upptages till »	275,000:—
	<hr/>
Summa kronor	1,861,000:—

Portionspriset i Lund kan icke uppgifvas.»

Emot regementets förläggande till Eslöf anförde reservanten greve Lewenhaupt följande:

»*Mot* en förläggning i *Eslöf* erinrar jag, att detta samhälle, som hvarken är stad eller landsbygd, såsom förläggningsplats torde hafva ungefär samma olägenheter som landsbygden, hvilka olägenheter anförts i samband med reservationen mot regementets förläggande till Refvinge, samt vidare:

att öfningsfältet, som i väster gränsar till köpingens östra utkant, synes mig för utbildningen af ett infanteriregemente föga lämpligt såsom erbjudande för ringa tillfälle till omväxling i öfningarna. Visserligen finnes en och annan terrängvåg, men fältet äfvensom den närmast liggande marken äro öfverhufvud allt för flacka för att medgifva dolda trupprörelser och de i omgifningen befintliga skogarne tillhöra de större godsens, hvilka lägga an på en sorgfällig jaktvård, som säkerligen utesluter hvarje möjlighet för regementet att få tillträde till dem under öfningarna,

att vattendrag, lämpligt för bad och simöfningar samt öfning i broslagning, saknas,

att den föreslagna skjutbanan, riktad mot en skogsdunge, ej synes mig vara tillräckligt betryggande, samt slutligen

att Eslöf ligger utom gränserna för Malmöhus södra inskrifningsområde.

I betänkandet föreslås, att en del af officerarna skulle få bo i Lund, enär Eslöf ej förmår i början hysa samtliga officerarne. Detta, att officerarne ha sin bostad så långt från förläggningsorten, anser jag *icke*, för tjänstens rätta skötande, *vara praktiskt utförbart*. *Bostadslägenheterna* komma nog, med den starka efterfrågan som blir på desamma, att ställa sig *oskäligt dyra* i Eslöf, och då borde väl staten

träda emellan medelst byggande af en del officersbostäder, liksom vid Hörby är föreslaget. *Elektrisk belysning* finnes ej i Eslöf.»

Arméfördelningschefen anslöt sig till den af öfversten grefve Lewenhaupt uttalade mening om den lämpligaste förläggningsorten för regementet och förordade i sådant afseende Malmö.

Chefen för generalstaben instämde i grefve Lewenhaupts reservationsvis uttalade anmärkningar mot det ifrågasatta öfningsfältet, skjutbanan m. m. i händelse af en förläggning till Eslöf och ansåg det vara i hög grad tvifvelaktigt, att kommissionens förslag därutinnan skulle kunna genomföras på grundvalen af dess utredning. Kostnaderna härför syntes honom vara alldeles obestämbara och sannolikt, då officersbyggnader näppeligen torde kunna undvaras, blifva orimligt höga, utan att därmed någon fördel vunnes eller de af regementschefen påpekade olägenheterna upphäfdes. Refvingehed motsvarade icke fordringarna på ett tidsenligt öfningsfält, äfven om man förutsatte så betydande och kostsam utvidgning, som kommissionen föreslagit. Det vore nämligen icke möjligt att för öfningar i större förband där draga nytta af den jämförelsevis stora arealen, på grund af det ogynnsamma läget af Refvingesjön, Kalfmossen, järnvägen, kasernetablissemnet och skjutbanorna. Kostnaderna, med erforderliga officersbostäder, syntes dessutom blifva alltför höga utan någon motsvarande fördel. Enligt hvad han från i detta fall sakkunnigt håll inhämtat, skulle ett i Malmö uppfördt etablissement kunna vara utsatt för faran af att vid krigsutbrott utan svårighet från sjön förstöras af fientliga örlogsfartyg, hvilken fara syntes honom vara ett bestämdt skäl mot Malmö. Lund syntes icke hafva kunnat förordas af kommissionen hufvudsakligast på den grund, att lämpligt öfningsfält icke stode att erhålla. Men Lund erbjöde synnerligen stora fördelar ur samlings- och mobiliseringssynpunkt, hvartill komme de fördelar, som staden erbjöd för den fast anställda personalens inkvartering och rekrytering. Kaserntomtens läge där vore gynnsamt och de af kommissionen anmärkta olägenheterna af hand-exercisfältet syntes generalstabschefen ej så stora, särskildt om fullt lämpligt öfningsfält anskaffades på ej alltför långt afstånd. Äfven de mot skjutbanan gjorda anmärkningarna syntes honom kunna, om än med någon kostnad, afhjälpas. Anskaffandet af ett tillräckligt nära beläget och i öfrigt lämpligt öfningsfält kunde och borde ske genom inköp af egendomen Arendala och genom upplåtande till landtförsvaret af det kronan tillhöriga området Hardeberga nr 5.

Då kronan i närheten innehade betydande ägovidder, skulle framdeles genom utbyten fullt lämpliga begränsningar kunna vinnas och ett i allo förstklassigt öfningsfält erhållas. Under förutsättning af sådan anskaffning af öfningsfält tillstyrkte han regementets förläggning till Lund, med framhållande af att, äfven om särskilda kostnader för markförvärf för en gång härvid blefve erforderliga, dessa kostnader komme att uppvägas af de stora fördelar, som genom ett sådant markförvärf skulle vinnas för en mycket lång framtid.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet anmärkte, att kommissionen beräknat sammanlagda kostnaderna för uppförandet af kasernetablissemang, för ordnandet af skjutbanan samt för inköp af mark, utöfver hvad respektive orter erbjudit, till

i Lund	kronor 1,861,000: —
å Refvinge hed alternativt	» 2,337,000: —
i Malmö	» 1,928,000: —
i Eslöf	» 1,854,000: —

men att vissa af kommissionen beräknade kostnader för inköp af mark vore alldeles för lågt beräknade. Så skulle för förläggning till Eslöf förvärfvande af mark för den af kommissionen föreslagna skjutbanan enligt af ämbetsverket inhämtade försäljningsanbud, komma att betinga en kostnad af 459,600 kronor i stället för af kommissionen beräknade 81,100 kronor, hvarjämte kostnaden för förvärfvandet af mark till kaserntomt och öfningsfält, af kommissionen beräknad till 359,450 kronor, med all säkerhet komme att uppgå till omkring 450,000 kronor och således hela kostnaden för markförvärf till omkring 910,000 kronor, eller omkring 470,000 kronor mer, än kommissionen beräknat. Visserligen kunde enligt af ämbetsverket verkställda undersökningar en antaglig skjutbana anordnas på billigare mark, men äfven där skulle kostnaden för markförvärf uppgå till den betydliga summan af 224,200 kronor och sålunda hela kostnaden för markförvärf till omkring 675,000 kronor eller 235,000 kronor mer, än kommissionen beräknat. Dessutom måste i Eslöf åtminstone en del officersbostäder uppföras för en kostnad af omkring 240,000 kronor, hvadan hela förläggningskostnaden därstädes komme att uppgå till omkring 2,329,000 kronor.

Ämbetsverket erinrade tillika, att kommissionen beträffande Lund föreslagit att, utöfver den af staden erbjudna marken, inköpa några områden väster och norr om den föreslagna kaserntomten, be-

räknade att kosta 93,000 kronor, samt att för en beräknad kostnad af 182,000 kronor förvärfva dispositionsrätten till det så kallade farliga området i skjutbanans förlängning, men att det föreslagna inköpet emellertid torde, åtminstone för närvarande, icke vara nödvändigt, och att, hvad förvärfvandet af den nämnda dispositionsrätten anginge, detta med all säkerhet torde betinga ett vida högre pris men heller icke vara alldeles nödigt, enär genom skjutbanans förläggande längs en sänka i marken sådana skyddsanordningar kunde utföras, att faran för bakomliggande mark kunde förebyggas. För den händelse det framdeles skulle visa sig nödvändigt att förvärfva äfven denna mark, torde ett sådant förvärfvande lämpligast kunna ske genom byte mot söder och sydväst om staden belägna kronojordar. Däremot vore, såsom kommissionen framhållit, det af staden till öfningsfält erbjudna området alldeles otillräckligt och äfven genom sin nästan plana yta såsom sådant mindre lämpligt. Ett tillfredsställande öfningsfält måste således där af kronan inköpas, och ett sådant finnes ock i egendomen Arendala, innehållande omkring 446 tunnlands ägorymd, hvilken egendom enligt upprättadt köpekontrakt kunde förvärfvas för 289,900 kronor. Under förutsättning att markfrågan ordnades på detta sätt, skulle hela förläggningskostnaden till Lund uppgå till kronor 1,875,900: — under det att för förläggning till Refvinge hed, där

endast alternativet II torde kunna ifrågakomma, förläggningskostnaden skulle uppgå till »

2,337,000: —

Vid öfvervägande af de föreslagna orternas lämplighet såsom förläggningssort hade ämbetsverket funnit, att Refvinge hed, såsom medförande en landtförläggning med alla dess olägenheter och dryga kostnader, icke borde ifrågakomma samt att Eslöf, ehuru ett folkrikare stationssamhälle och en betydande järnvägsknut, ej heller borde ifrågakomma, enär en förläggning dit likaledes skulle medföra de flesta af landtförläggningens olägenheter och äfven draga orimligt höga kostnader. Då återstode de båda städerna Malmö och Lund, af hvilka Malmö, såsom residensstad, af både sociala och militära skäl borde komma i främsta rummet. Men då chefen för generalstaben förklarar, att, enligt hvad han från i detta fall sakkunnigt håll inhämtat, ett där uppfördt etablissement skulle vara utsatt för faran af att vid krigsutbrott utan svårighet från sjön förstöras af fientliga örlogsfartyg, hvilken fara syntes honom vara ett be-

stämdt skäl mot Malmö, ansåg sig ämbetsverket böra afstå från att förordna denna stad såsom förläggningsort. Beträffande åter Lund syntes en förläggning af regementet till denna stad tillfredsställa alla anspråk, under förutsättning att den ofvan nämnda egendomen Arendala inköptes till öfningsfält, hvarförutom förläggningsorten till Lund medförde den fördelen, att kostnaden där blefve lägre än vid någon af de öfriga föreslagna orterna. Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet hemställde på grund häraf, att Kungl. Maj:t ville förordna att Södra skånska infanteriregementet skulle förläggas till Lund, aftal med staden träffas samt den därutöfver erforderliga marken inköpas.

Kungl. Maj:t förordnade den 21 juni 1907, att regementet skulle förläggas till Lund, samt bemyndigade, med antagande af stadsfullmäktiges i nämnda stad afgifna anbud i fråga om upplåtelse af mark m. m. för regementet, arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet dels att i enlighet därmed sluta aftal med staden, under iakttagande af att det för skjutbana afsedda området skulle till kronan afträdas omedelbart efter aftalets underskrifvande, dels ock att för en köpeskilling af högst 289,900 kronor för kronans räkning inköpa egendomen Arendala nr 1 och 2 m. m. Genom nådigt bref den 4 oktober 1907 medgafs i villkoren den ändringen, att kaserntomten, utgörande 8 hektar, skulle af kronan tillträdas genast efter kontraktets afslutande, men att de till skjutbana, omkring 15 hektar, och exercisfält, 53 hektar, afsedda områdena skulle tillträdas den 14 mars 1909.

Kontrakt med staden härom afslöts den 15/22 november 1907. Enligt kontraktet skedde öfverlåtelsen utan ersättning med full äganderätt och gravationsfritt, dock under förbehåll att, därest områdena icke längre af kronan tagas i anspråk för ifrågavarande militära ändamål, desamma skulle återgå i stadens ägo, med undantag endast af kaserntomten intill en vidd af högst 8 hektar.

Sedermera hafva stadsfullmäktige i Lund, under erinran att staden för fullgörande af sitt åtagande hade att förvänta en afsevärd utgift till arrendatorer, enär samtliga områden, bestående af förstklassig åkerjord, voro af staden utarrenderade, flertalet till den 14 mars 1925, begärt anstånd med frånträdandet, och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet har tillstyrkt, att kaserntomten skulle af kronan tillträdas den 14 mars 1912, med skyldighet för staden att äfven före nämnda dag till kronan afträda de områden,

som kunde behöfva tagas i anspråk för byggnadsändamål, samt att de delar af de utaf staden till kronan öfverlåtna områden, som äro afsedda att användas till skjutbana och till öfningsfält, skola af kronan tillträdas å den fardag den 14 mars, som inträffar tretton månader efter det skrifvelse därom från fortifikationsdepartementet till stadsfullmäktiges ordförande afgått. Denna fråga är ännu oafgjord.

*Utskottets
utlåtande.*

Vid öfverläggning inom utskottet af motionärernas framställning har den meningen gjort sig gällande, att endast synnerligen vägande skäl borde föreligga, därest Riksdagen skulle ingå till Kungl. Maj:t med en begäran om förnyad ompröfning af de synpunkter, som böra tagas i betraktande vid valet af förläggningssort för vissa regementen. Sedan Riksdagen öfverlämnat åt Kungl. Maj:t att bestämma förläggningssorterna och aftal redan blifvit ingångna, torde en skrifvelse endast kunna motiveras, om Riksdagen finner verkliga misstag i valet af förläggningssplats ha blifvit begångna.

Af de fyra regementen, som motionen, enligt utskottets mening, afser — Andra lifgrenadjärregementet, Kalmar regemente samt Norra och Södra skånska infanteriregementena — torde någon mer afsevärd erinring mot valet af förläggningssplats för det förstnämnda icke vara att göra.

Motionärerna hålla emellertid före beträffande »Linköpingsförläggningen», att den nuvarande öfningsplatsen, hvarmed uppenbarligen afses Malmen, bort godkännas såsom tillräcklig för ettdera grenadjärregementet eller åtminstone varit användbar för »den nya trängkåren». Af hvad vederbörande kommission och hörda myndigheter anført i fråga om denna mötesplats torde likväl tydligt framgå, att kommissionen ägt goda skäl att icke förorda densamma till förläggningssort för vare sig Första eller Andra lifgrenadjärregementet. Den lämnade utredningen gör det vidare sannolikt, att, då kommissionen i valet mellan Linköping och Norrköping stannat för den senare platsen vid förordet för Andra lifgrenadjärregementets förläggning, detta hufvudsakligast skett med hänsyn till det anspråk, som staden Norrköping på grund af äldre uppgörelse ansetts äga att dit erhålla en garnisonskommendering. Men då Kungl. Maj:t icke funnit nödigt att genom regementsförläggning nu tillgodose detta anspråk, utan förlagt regementet till Linköping, lär

väl — att döma af de hörda myndigheternas uttalanden i denna förläggningsfråga — den för staten lyckligaste lösningen af frågan om Andra lifgrenadjärregementets förläggning härigenom hafva ernåtts.

Med föranledande af den utaf motionärerna framkastade tanke, att Malmen bort vara användbar åtminstone för »den nya trängkåren», har utskottet inhämtat, att Linköpings stad, dit den af motionärerna afsedda Östgöta trängkår är beslutad att förläggas, till kronan utan ersättning upplåtit all den mark, som för ändamålet behöfdes, och att byggnadskostnaderna för kåren därstädes beräknats blifva något lägre, än hvad de skulle hafva blifvit på Malmen, vid hvilket förhållande det väl sväriligen kunnat anses lämpligt att förlägga denna trängkår i isolerad läge å lifgrenadjärregementenas gamla mötesplats.

Såsom af ofvannämnda utredning framgår, har Kungl. Maj:t fattat förenämnda beslut om *Kalmar regementes* förläggning till Eksjö uteslutande på grund af militära skäl och emot kommissionens flertal. Utskottet håller emellertid före, att, om vid val mellan två eller flera orter de militära hänsynen icke i alldeles öfvervägande grad ställa sig till förmån för någon viss ort, i så fall de ekonomiska och sociala hänsynen måste tillmätas så mycket större betydelse; samt att, om i valet mellan flera platser de militära fördelarna och olägenheterna kunna synas uppväga hvarandra, i så fall de ekonomiska och alldeles särskildt de sociala hänsynen måste tilläggas en *afgörande* betydelse. Hvad nu valet mellan Eksjö och Kalmar såsom förläggningssort för Kalmar regemente beträffar, vill utskottet påpeka, att af de i ärendet hörda myndigheterna ingen på objektiva grunder kunnat bestrida, att *alla* sociala och *så godt som alla* ekonomiska skäl tala för en förläggning till Kalmar, samt att med hänsyn till de militära Kalmartrakten har att erbjuda för infanteriutbildning en den allra yppersta terräng, under det att terrängen kring Eksjö måste för ifrågasvarande ändamål betraktas som synnerligen otjänlig i hvilket hänseende utskottet tillåter sig hänvisa till af chefen för Kalmar regemente afgifvet utlåtande (bil. B); hvartill kommer, att regementets samling till Kalmar försiggår betydligt hastigare och drager afsevärdt mindre kostnader än dess samling till Eksjö. Det vid Kalmar erbjudna öfningsfältet har visserligen ansetts olämpligt, men då staden erbjudit ett annat, som för öfrigt enligt sakkunniges utsago

(bil. B) skall tillfredsställa alla anspråk, följer häraf, att Kungl. Maj:t i ärendet fattat sitt beslut utan att i denna del erforderlig utredning förebragts. Det torde då vara tydligt, att detta beslut fattats enbart med hänsyn till följande af vederbörande militära myndigheter till förmån för Eksjö i jämförelse med Kalmar framhållna synpunkter:

- a) inlandsförläggningens företråde såsom innebärande större säkerhet än en kustförläggning;
- b) transportförhållanden efter regementets samling;
- c) samöfningshänsyn.

Hvad dessa båda första hänsyn beträffar, så har kustförläggning förut ej inneburit afgörande skäl emot ett regementes plats vid hafvet, och särskildt hvad trakten kring Kalmar angår, torde faran för beskjutning få anses ringa, hvarjämte skyddad plats finnes strax söder om staden. Genom den beslutade järnvägen Säfsjöström-Nässjö komma de omordade transportsvårigheterna att till väsentlig del försvinna. Återstår blott krafvet på samöfning, hvilket onekligen torde lättare kunna tillgodoses i Eksjö än i Kalmar, ett kraf, som chefen för generalstaben i sitt ofvan anförda yttrande förklarar vara ett viktigt skäl för Eksjöförläggningen. Utskottet tillåter sig då erinra, att vid bestämmandet af förläggningssorter för ett flertal andra regementen — såsom Gäfle, Halmstad, Ystad och Malmö m. fl. — detta skäl *icke* tillerkänts lika afgörande betydelse.

Af hvad sålunda anförts framgår, att om än vid den tidpunkt, då Kungl. Maj:t fattade sitt beslut angående Kalmar regementes förläggning till Eksjö, de militära skälen för en sådan förläggning kunde synas öfvervägande, dock i följd af sedermera inträffade omständigheter dessa skäl numera i flera afseenden förlorat sin bärkraft. Under dessa förhållanden kan utskottet icke finna annat, än att statens bästa och försvarets kraf varda bäst tillgodosedda därigenom att de ekonomiska och sociala hänsyn, som afgjordt tala för en förläggning till Kalmar, också blifva tillgodosedda. Med afseende härå synes det utskottet, som om den största hänsyn bör visas Kalmar läns södra landstings enhälliga framställning (Bil. A.), hvilken torde ge uttryck åt en allmän mening hos befolkningen och som dessutom framburits till Kungl. Maj:t af icke mindre än 74 till Kalmar regementes inskrifningsområde hörande kommuner. Befogenheten i denna önskan framgår äfven med all tydlighet vid en blick på kartan öfver

Kalmar regementes inskrifningsområde af hvilken karta inhämtas, att den beslutade förlägningsplatsen Eksjö befinner sig *utanför* regementets inskrifningsområde, redan detta ett enastående förhållande, och utanför det län, därifrån regementet hämtat sin ojämförligt största kontingent, hvartill kommer, att, såsom jämväl denna karta tydligen utvisar, Eksjö är så aflägsset från inskrifningsområdets centrum, att förbindelsen mellan de värnpliktige och dessas hem blefve synnerligen försvarad och fördyrad. Jämför man i detta afseende Eksjö och Kalmar, finner man, att de värnpliktige och dessas anhöriga från större delen af området icke kunna göra resan fram och åter mellan hemorten och Eksjö på en dag, och att på samma gång flera dagar af det för bevaringsrekryterna fastställda ringa antalet permissionsdagar måste för en enda resa offras kostnaden blifver så stor, att de flesta icke kunna göra denna uppoffring, under det att de goda järnvägs- och ångbåtskommunikationerna mellan det centralt belägna Kalmar och de olika delarna af inskrifningsområdet möjliggöra förbindelsen mellan de värnpliktige och dessas hem för så godt som hvarje vecka.

Med hänsyn till befolkningens i Kalmarbygden upprepade gånger så kraftigt uttalade önskan att få Kalmar regemente förlagdt till den stad, hvars namn det bär, lär också, enligt hvad utskottet har sig bekant, den tanken framkastats, att genom en öfverföring af sydligaste Kalmar län till annat inskrifningsområde med regementsförläggning i exempelvis Karlskrona bereda en del af länets värnpliktige tillfälle att fullgöra sin vapenöfningskyldighet närmare hemorten än i det aflägsna Eksjö. En sådan anordning skulle dock, om den för öfrigt låte sig genomföra, icke motsvara befolkningens i Kalmartrakten naturliga och berättigade önskan, att de värnpliktige må sättas i tillfälle att fullgöra sin värnplikt så nära hemorten som möjligt.

Under behandlingen af föreliggande fråga har utskottet icke kunnat undkomma det intrycket, att om frågan för tre år sedan befunnit sig i samma läge som nu, skulle Kungl. Maj:t sannolikt icke kunnat underlåta att besluta om regementets förläggande till Kalmar. Nu har visserligen Kungl. Maj:t förordnat om Kalmarregementets förläggning till Eksjö, men arbetet med uppförande af för Kalmar regemente afsedt kasernetablissemment i Eksjö har ännu icke påbörjats. En annullering af det mellan Kungl. Maj:t och Kronan å ena sidan och Eksjö stad å den andra uppgjorda kontraktet

skulle möjligen kunna tänkas medföra anspråk från Eksjö stad å ersättning för dess för regementsförläggningen hafda kostnader, men dessa kunna icke vara afsevärdt stora och, enligt hvad utskottet har anledning förmoda, torde Kalmar läns södra landsting och Kalmar stad (Bil. H.) med all sannolikhet icke undandraga sig att ersätta skäligen anspråk.

Ett ytterligare skäl för Riksdagen att gifva sin mening till känna i frågan om Kalmar regementes förläggning torde äfven vara, att Kungl. Maj:t på grund af landstingets framställning redan upptagit ärendet till förnyad ompröfning.

Beträffande de båda *skånska* regementena har utskottet funnit mycket starka erinringar kunna göras mot valet af öfningsfält. Som motionärerna framhålla, skulle därigenom »uppoftas Sveriges bördigaste jord, som för att blifva duglig till militära öfningar nog får undergå särskild behandling».

Fältet utanför Lund, som afses för *Södra skånska infanteriregementet*, utgöres af Skånes bästa åkerjord, och det skulle enligt utskottets mening vara beklagligt och föga öfverensstämmande med den allmänna sträfvan att omsorgsfullt hushålla med den odlade jorden, om just detta fält skulle tagas i anspråk, när andra finnas, som på samma gång äro dugliga till militäröfningar och olämpliga för jordbruk.

Det är för öfrigt icke sannolikt att fältet utan stora omkostnader i längden skall visa sig dugligt för ett infanteriregementes utbildning, hvilket intygas af bil. G. Troligen komma grusfyllningar i stor utsträckning att årligen behöfva vidtagas, utan att man likväl får tillräcklig säkerhet för att fältet äfven vid regnig väderlek kan begagnas.

Enär framställning ingått från stadsfullmäktige i Lund om uppskof med frånträdandet af marken och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet tillstyrkt detta, utom hvad angår kaserntomten, och staden förbehållit sig rätt att återtaga områdena, därest de ej tagas i anspråk för militära ändamål, synes det utskottet ej alldeles uteslutet, att aftalet utan stora uppoftningar för staten kan häfvas och Kungl. Maj:t få fria händer att välja annan förläggningsplats.

Mot *Norra skånska infanteriregementets* förläggning till Kristianstad hade kommissionen enhälligt uttalat sig och i stället förordade Landskrona. På de af kommissionen anförda skälen förordade

äfven vederbörande arméfördelningschef att regementet skulle förläggas dit, men på tillstyrkan af generalstabschef och arméförvaltningen i fortifikationsafdelningen förordnade Kungl. Maj:t om regementets förläggning till Kristianstad. Det har likväl syntts utskottet som om de skäl, hvilka anförts häremot, varit så vägande, att de borde ha tillvunnit sig mera beaktande.

Kommissionen ansåg fälten utanför staden vara otjänliga för infanteriutbildning på grund af deras fläckhet och brist på terrängbetäckning, hvarjämte deras lågländta beskaffenhet medför ofta förekommande öfversvämningar under vår, höst och vinter. Det har äfven meddelats utskottet af i trakten boende, att fältet under denna vår till stor del legat under vatten och skulle varit alldeles otjänligt för öfningar. Denna omständighet har utskottet funnit vara af sådan betydelse, att den bör påkalla förnyad uppmärksamhet. Skulle det i framtiden visa sig, att kommissionen haft rätt i sitt utdömande af förläggningen till Kristianstad, kan det åsamka staten stora omkostnader att få någon ändring till stånd, då detta däremot nu möjligen kan ske utan alltför betungande villkor.

De inköpta egendomarna vid Lund och Kristianstad äro ännu ej anordnade till öfningsfält och äfven om staten ej kan få tillbaka hela inköpssumman, torde det likväl ej välla alltför stora svårigheter att få dem utarrenderade eller försälda till rimligt pris. En rättmätig skadeersättning till samhällena torde staten ej kunna undgå att ikläda sig.

En förändring komme sålunda under alla förhållanden att innebära direkt förlust för staten, i den mån densamma ej kan betäckas vid uppgörelsen om ny förläggningsplats, men denna förlust torde väl kunna motsvaras af de fördelar, som kunna vinnas genom val af bättre plats för respektive regementen.

På grund af det som sålunda anförts får utskottet hemställa, att Andra kammaren för sin del ville besluta,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning alla de skäl, som tala för Kalmar regementes förläggning till Kalmar samt norra och södra skånska infanteriregementenas för-

läggning till andra orter än Kristianstad och Lund.

Stockholm den 20 maj 1910.

På utskottets vägnar

ERIK PALMSTIERNA.

Reservation

af herr *Förman*, hvilken ansett, att utskottets utlåtande bort hafva följande lydelse:

Utskottet har icke varit i tillfälle att erhålla kännedom om de skäl, som till statsrådsprotokollet af vederbörande departementschef anförts, då förläggningssorterna för dessa fyra sistnämnda regementen blifvit bestämda, utan har af innehållet i ofvan refererade handlingar sökt bilda sig en åsikt om befogenheten af den i motionen gjorda hemställan, i hvad den kan afse dessa regementen.

Principfrågan om regementsförläggning till stad eller till landsbygd torde väl numera få anses vara slutbehandlad och afgjord till förmån för stadsförläggning.

Om kostnaden för de nya kasernetablissemanten komma, såsom motionärerna befara, att öfverstiga förut beräknade, läser detta icke kunna tillskrifvas regementenas förläggning till stad i stället för till landsbygd. De kalkyler, som af Kungl. Maj:t framlades till 1906 års Riksdag beträffande kostnaderna för uppförande å regementenas gamla mötesplatser af nya kasernetablissemant för ständig förläggning dit af de femton ofvan nämnda infanteriregementena, gäfvos vid handen, att kostnaden skulle af åtskilliga anledningar blifva väsentligt dyrare genom en sådan förläggning än genom förläggning till stad. Detta bestyrkes ytterligare af de kalkyler, som här ofvan angifvits beträffande förläggningskostnaden för de rege-

menten, rörande hvilka Kungl. Maj:ts beslut afvikit från vederbörande kasernbyggnadskommissioners förslag. Emot motionärernas uttalade åsikt att, om Södra skånska infanteriregementet förlades till Refvinge hed, officerskåren skulle kunna välja boplatz vid Refvinge, i Lund eller någonstädes utmed den järnbana, som ledde till förläggningsplatsen och på så vis inrätta sig efter råd och lägenhet, måste, synes det utskottet, den från militär sida uttalade uppfattningen, att sådant af flera anledningar icke skulle låta sig göra, äga vitsord, hvadan man måste räkna med att genom regementenas förläggande ute å landsbygden på nämnvärdt afstånd från stad uppförandet af särskilda bostäder åt officerskåren och däraf föranledda väsentligt ökade byggnadskostnader icke kunna undvikas.

Motionärerna hålla före beträffande »Linköpingsförläggningen», att den nuvarande öfningsplatsen, hvarmed uppenbarligen afses Malmen, bort godkännas såsom tillräcklig för ettdera grenadjärregementet eller åtminstone varit användbar för »den nya trängkåren». Af hvad vederbörande kommission och hörda myndigheter anfört i fråga om denna mötesplats torde emellertid tydligt framgå, att kommissionen ägt goda skäl att icke förorda densamma till förläggningssort för vare sig Första eller Andra lifgrenadjärregementet. Den lämnade utredningen gör det vidare sannolikt, att då kommissionen i valet mellan Linköping och Norrköping stannat för den senare platsen vid förordet för Andra lifgrenadjärregementets förläggning, detta hufvudsakligast skett under trycket af det anspråk, som staden Norrköping på grund af äldre uppgörelse ansetts äga att dit erhålla en garnisonskommendering. Men då Kungl. Maj:t icke funnit nödigt att genom regementsförläggning nu tillgodose detta anspråk, utan förlagt regementet till Linköping, lärer väl — att döma af de hörda myndigheternas uttalanden i denna förläggningsfråga — den för staten lyckligaste lösningen af frågan om Andra lifgrenadjärregementets förläggning härigenom hafva ernåtts.

Med föranledande af den utaf motionärerna framkastade tanke, att Malmen bort vara användbar åtminstone för »den nya trängkåren», har utskottet inhämtat, att Linköpings stad, dit den af motionärerna afsedda Östgöta trängkår är beslutad att förläggas, till kronan utan ersättning upplåtit all den mark, som för ändamålet behöfdes, och att byggnadskostnaderna för kåren därstädes beräknats blifva något lägre, än hvad de skulle hafva blifvit på

Malmen, vid hvilket förhållande det väl svårigen kunnat anses lämpligt att förlägga denna trängkar i isolerad läge å lifgrenadjärregementenas gamla mötesplats.

Kalmar regementes förläggning har visserligen icke af motionärerna direkt berörts, och någon förläggning af detta regemente till dess mötesplats Hultsfred synas motionärerna icke åsyfta, men då Kungl. Maj:ts beslut om regementets förläggande till Eksjö afvikit från vederbörande kommissions förslag, hvori Kalmar föreslagits till förläggningssort, har utskottet antagit, att motionärerna önskat och afsett en revision af förläggningsbesluten äfven i hvad angår detta regemente, och får med anledning häraf därutinnan erinra, att därom äfven från Kalmar läns södra landsting hos Kungl. Maj:t gjorts framställning, på sätt af bil. A till detta betänkande inhämtas, men att i saken både af vederbörande arméfördelningschef och af chefen för generalstaben framhållits starka skäl mot Kalmar såsom förläggningssort och särskildt mot det där ifrågakomna öfningsfältets lämplighet. Med hänsyn till dessa skäl och då landstingets framställning för närvarande är på Kungl. Maj:ts pröfning beroende, har utskottet ansett sig icke kunna förorda, att jämväl Riksdagen skulle anhålla om denna förläggningsfrågas förnyade ompröfning.

Af hvad ofvan anförts rörande de båda skånska infanteriregementenas förläggning torde med tydlighet framgå, att uttalade militära betänkligheter i främsta rummet lagt hinder i vägen mot godkännande af kommissionens förslag, enligt hvilket det ena regementet skolat förläggas till Landskrona, alternativt Hörby, och det andra till Eslöf, alternativt Refvinge hed. Emot en ständig förläggning, såsom motionärerna önska, af det ena regementet till Ljungbyhed, det andra till Refvinge hed har kommissionen angående Ljungbyhed och de hörda myndigheterna rörande båda platserna rest så afsevärda invändningar om platsernas olämplighet, att utskottet icke kunnat ansluta sig till motionärernas synpunkter härutinnan. Tillika torde uppenbart vara, att den ekonomiska sidan, som motionärerna hufvudsakligast åberopat, icke komme att befrämjas genom dessa regementens förläggning till deras nuvarande nyssnämnda mötesplatser, då enligt anförda beräkningar sådan förläggning blefve dyrare än den beslutade. Motionärerna tala om dessa båda platser förträfflighet och draga däraf den slutsats, att platserna icke komma att fullständigt öfvergifvas, utan man sålunda tvingas till byggnader

och anordningar både på dessa platser och de nyvalda orterna. De militära sakkunnige åter gifva de nya öfningsplatserna så bestämdt företräde, att de icke velat godkänna de gamla ens med tillägg af betydande föreslagna utvidgningar. Någon fara, att kostnader skulle komma att nedläggas på de gamla, från militär synpunkt numera olämpliga mötesplatsernas fortsatta användning, sedan de nya öfningsfälten blifvit ordnade, synes för den skull icke i verkligheten förefinnas.

Hvad Eslöf beträffar har arméförvaltningen utredt, att en regementsförläggning dit skulle ställa sig väsentligt mycket dyrare, än kommissionen vid uppgörande af sitt förslag beräknat, och vida dyrare än den af Kungl. Maj:t för det ena regementet bestämda orten Lund.

Hörbys företräde framför Kristianstad såsom förläggningsort för det andra regementet jäfvas af de militära uttalandena, och därtill är att märka, att staden Kristianstads af Kungl. Maj:t sedermera antagna erbjudande af lämplig mark m. m. tillkommit, sedan kommissionen redan slutat sitt arbete, hvadan kommissionens ställning i fråga om denna regementsförläggning blifvit något oviss.

Motionärerna hafva mot lämpligheten af Norra skånska infanteriregementets förläggning till Kristianstad erinrat, bland annat, att skjutöfningarna där skola »bedrifvas intill en mindre sjö med odlade och bebyggda marker tvärs öfver sjön som kulfång för de kulor, som hinna öfver sjön, hvadan ortsbefolkningen ständigt måste protestera». Men, enligt hvad utskottet inhämtat, är det icke sannolikt, att vid skjutöfningarna kulor från skjutbana skola kunna nå andra stranden, enär afståndet dit är öfver 3 kilometer.

Däremot måste utskottet gifva motionärerna rätt i, att det förefaller mindre tilltalande, att för öfningsfälten vid Lund och Kristianstad bördig och i hög kultur varande jord måste utläggas till öfningsfält i stället för att förblifva jordbruksegendom. Det skulle otvifvelaktigt varit önskligt, om så icke behöft ske. Men någon utväg att undvika detta genom att i stället taga mindre produktiv mark till öfningsfält, som kunnat från militär synpunkt godkännas, har icke påvisats, och så stor vikt för hela landet kan bibehållandet af här ifrågavarande antal hektar såsom åkerjord i allt fall icke äga, eller åtgärden af dess igenläggande ur nationalekonomisk synpunkt få den betydelse, att för den skull de militära behofven bort undanskjutas. Riksdagen har ock förut såsom t. ex. vid anskaffande

af Järfvafältet för Stockholmsregementena, hvarvid cirka 1,500 hektar god åkerjord lära hafva ingått i öfningsfältet, varit med om att taga afsevärda odlade områden i anspråk för utläggning af militära öfningsfält.

I slutet af motionen yttras, »att vi ännu alltid vid infanteriet hafva och med säkerhet få räkna med blott sommaröfningar.» Vore så verkligen förhållandet, kunde ju måhända, alldeles oberoende af förläggningssort, böra tillses, huruvida och i hvad mån någon inskränkning i för kallare årstider beräknade byggnader inom de olika kasernetablissemanten kunde ske. Men den föreliggande motionen afser endast fråga om »ändring af förläggningssort för vissa regementen», och dessutom må erinras, att infanteriets öfningar redan nu börja tidigt på våren, då oblid väderlek ofta kan råda; att volontärerna ligga kasernerade året om, och att det till äfventyrs i alla händelser kan blifva nödvändigt att för infanteriets behöfliga vinterutbildning inkalla de värnpliktige äfven på vintern.

Sedan utskottet skärskådat de skäl, som motionärerna för sitt yrkande åberopat, och därvid icke kunnat finna, att misstag vid bestämmandet af förläggningssort för något af nu ifrågavarande infanteriregementen blifvit begångna, saknar utskottet anledning att i detta ärende instämma i motionärernas uttalande, att Riksdagen borde förbehålla åt sig att »åtminstone rätta begångna misstag».

Men gentemot dem, som, i motsats mot utskottet, hålla före, att en förnyad ompröfning skulle i något eller några fall leda till ändring i besluten om förläggningssort, får utskottet slutligen erinra:

att utredningen försiggått och besluten fattats om hvarje regementes förläggningssort i full öfverensstämmelse med det tillvälgångssätt, som Riksdagen därför utstakat;

att sedan besluten om förläggningssorter fattats, inga nya omständigheter, såvidt utskottet har sig bekant, tillkommit, som i något fall fört frågan härom i väsentligt annat läge — ty till sådana nya omständigheter kan utskottet icke hänföra hvad Kalmar läns södra landsting åberopat;

att Kungl. Maj:t med stöd af 1906 års Riksdags beslut, som öfverlämnat åt Kungl. Maj:t bestämmandet af förläggningssorter,

redan i alla de fall, där sådant kunnat ifrågakomma, antagit från respektive städer gjorda erbjudanden af mark och andra förmåner för de beslutade regementsförläggningarna samt därom låtit träffa bindande aftal, som jämväl innefatta vissa förpliktelser för kronan;

att bindande köpeaftal om mark, som därutöfver erfordrats för de utsedda öfningsfältens utvidgning, redan blifvit afslutade;

att en ändring af förläggningssort för något eller några af de regementen, som motionärerna torde närmast åsyfta, icke kan ske utan häfvande af för regementet träffade aftal om markförvärf m. m.;

att ett, utan stöd af nytillkomna omständigheter, fattadt beslut om häfvande af sådant aftal uppenbarligen komme att verka menligt för kronan icke blott vid framtida frågor om aftal med kommuner eller enskilda utan äfven till följd af de berättigade och till beloppet nu obestämbara betydande kraf på skadestånd, som härigenom skulle mot kronan framkallas, samt

att redan en anhållan om revision af regementsförläggningsfrågan i större eller mindre vidd efter all sannolikhet skulle föranleda ett skadligt dröjsmål i kasernetablissemens fullbordande och ett förryckande af härordningsorganisationens genomförande i rätt tid, utan att ändock visshet om ernående af ett bättre slutresultat förefunnes.

Därjämte håller utskottet före, att endast synnerligen vägande skäl borde föreligga, därest Riksdagen skulle ingå till Kungl. Maj:t med en begäran om förnyad pröfning af de synpunkter, som böra tagas i betraktande vid valet af förläggningssort för vissa regementen. Sedan Riksdagen öfverlämnat åt Kungl. Maj:t att bestämma förläggningssorterna och aftal redan blifvit ingångna, torde en skrifvelse endast kunna motiveras, om Riksdagen finner verkliga misstag i valet af förläggningsplats ha blifvit begångna.

Enligt utskottets förmenande hafva motionärerna icke kunnat påvisa sådana misstag. Då härtill kommer att konstitutionsutskottet utan anmärkning granskat de statsrådsprotokoll, som afse Kungl. Maj:ts beslut angående ofvan berörda regementens förläggningsfrågor, har Riksdagen äfven därutinnan en tillförlitlig garanti för att Kungl. Maj:t vid begagnande af den »öppna fullmakt i hithörande stycken», som af 1906 års Riksdag lämnats, tagit tillbörlig hänsyn ej mindre till de militära, än äfven de finansiella och nationalekonomiska synpunkter, som vid afgörandet bort vara bestämmande för tillgodoseende af statens bästa och försvarets kraf.

Vid detta förhållande, och då motionärerna därjämte oförbehållsamt medgifvit, att de ingalunda tilltro sig »kunna bedöma hvar förläggningar helst borde vara», äfvensom betona, att de ej vilja »inbjuda Riksdagen att göra sig till domare i striden mellan olika samhällen i deras rent lokala utvecklingstäflan», får utskottet hemställa,

att Andra kammaren för sin del behagade afslå ifrågavarande motion.

Bilagor.

Bil. A.

Underdänig unhållan från Södra Kalmar läns landsting.

Till Konungen.

Ar 1907 den 25 maj förordnade Eders Kungl. Maj:t i nåder, att Kalmar regemente skall förläggas till Eksjö, så snart kasernetablissemant för regementet blifvit där uppfördt. Häraf skulle följden blifva, att de värnpliktige från regementets inskrifningsområde nödgas fullgöra sin vapenöfning å en ort, som är belägen utanför samma områdes gräns och inom ett län, Jönköpings, som lämnar en mycket ringa del af regementets rekrytkontingent. Enligt senast tillgängliga siffror eller för år 1908 utgjorde nämligen de inskrifna värnpliktige inom Kalmar regementes inskrifningsområde — de till kavalleriet, artilleriet, trängen och flottan ej medräknade — 818 man, däraf 610 eller 74,6 procent hade sin hemort inom Kalmar län och 145 eller 17,7 procent inom Kronobergs län, under det att endast 63 eller 7,7 procent tillhörde Jönköpings län.

Af den utredning, som föregick Eders Kungl. Maj:ts förenämnda beslut inhämtas, att regementets förläggning till Eksjö förordats af cheferna för generalstaben och II arméfördelningen samt en minoritet af vederbörande kasernbyggnadskommission, under det att dess förläggning till Kalmar förordades af samma kommissions majoritet, däribland regementets egen chef; hvartill kommer, att 74 kommuner inom de delar af Kronobergs och Kalmar län, som ligga inom regementets inskrifningsområde, hafva i underdänighet framhållit sin önskan, att få detsamma förlagdt till Kalmar. Af förenämnda utredning framgår äfven, att alla sociala, de flesta ekonomiska och flera viktiga militära skäl ansetts tala till förmån för en förläggning till Kalmar, under det att andra militära skäl af de högre militära auktoriteterna ansetts vara till förmån för en förläggning till Eksjö. Då Riksdagen i samband med antagandet af 1901 års härordning uttalat det önskemål, att de värnpliktige borde beredas tillfälle att få undergå sina vapenöfningar så nära hemorten som möjligt, har Eders Kungl.

Maj:t för visso icke utan tungt vägande skäl ansett sig böra beröfva den ojämförligt större delen af Kalmar regementets värnpliktige denna mycket stora förmån. På samma gång Kalmar läns södra landsting härmed tillåter sig inför Eders Kungl. Maj:ts i underdånighet frambära de bekymmer och den förstämning, som hos befolkning inom landstingets område i anledning af nämnda beslut är rådande, kan landstinget icke underlåta att framhålla, att om de skäl, som varit för Eders Kungl. Maj:ts beslut afgörande, efter det att beslutet fattades, skulle genom sedermera tillkomna omständigheter förlorat sin bärkraft, befolkningen inom Kalmar södra länsdel vågar hysa den förhoppning, att Eders Kungl. Maj:t icke skall vägra taga frågan om förläggningssort för Kalmar regemente under förnyad ompröfning.

Landstinget vågar hysa den öfvertygelsen, att Eders Kungl. Maj:ts beslut om regementets förläggning till Eksjö måste hafva grundats på rent militära skäl, då alla skäl af annan art allmänt ansetts vara till förmån för en förläggning till Kalmar. Dessa militära skäl mot en förläggning till Kalmar skulle enligt chefernas för generalstaben och II arméfördelningen underdåniga yttrande vara:

- 1) faran af en kustförläggning,
- 2) transportsvårigheten i följd af Kalmar—Berga järnvägs smalspårighet.
- 3) svårigheter för samöfning med artilleri och kavalleri samt
- 4) det vid Kalmar föreslagna öfningsfältets otjänlighet.

Landstinget vågar på grunder, som nedan anföras, antaga, att af dessa skäl de båda förstnämnda måste hafva varit de företrädesvis afgörande vid fattandet af beslutet den 25 maj 1907.

Emellertid hafva sedan dess viktiga förändringar inträffat, som enligt landstingets mening förtaga nämnda skäl all betydelse.

Hvad faran af en kustförläggning beträffar, tillåter sig landstinget påpeka, att den större trygghet för mobiliseringens ostörda gång, som man afsett vinna genom förläggning af kasernetablissemang inuti landet, numera icke längre kan påräknas. Det är luftseglingens snabba utveckling under de sista åren, hvarom man för två år sedan icke hade en aning, men som nu inom försvarsväsendet tilldrager sig den största uppmärksamhet. På denna korta tid hafva de styrbara luftskeppen undergått stora förbättringar, och det är visst, att inom kort flera fulländningar genomföras. Utan att ingå på några detaljer torde vara nog att nämna, att de senast af grefve von Zeppelin byggda skeppen uppbära en nyttig last af öfver 2,000 kilogram och framdrivas med en hastighet af öfver 50 kilometer i timman, att han — såsom allmänt är bekant — företagit flera lyckade färder, hvilka utsträckts till både tid och väglängd och med säkerhet såväl i afseende å styrbarhet som stadga. Det må för öfrigt i afseende å de styrbara luftskeppens användning såsom stridsmedel nämnas, att försöken att på internationell väg förbjuda utkastande af sprängmedel och dylikt från ballonger strandat på flera stormakters bestämda vägran att ingå härpå. Äfven under den sista Haagkonferensen ledde försök i denna riktning till samma resultat. Man måste sålunda räkna med sannolikheten af att i ett kommande krig få bevitna användningen af detta nya stridsmedel. Åtskilliga försök hafva redan gjorts härmed. De nyare franska luftskeppen — och de äro små i jämförelse med von Zeppelins — kunna utan olägenhet medföra hvartdera ända till 500 kilo-

gram sprängmedel, och detta torde vara mera än tillräckligt för förstörande af ett infanterietablissemant. På det Zeppeliniska kan lastas ett 50-tal bomber å 20 kilograms vikt.

Att de styrbara luftskeppen med säkerhet få en betydande militär användbarhet är i korthet visadt. Härför talar också den ifver, hvarmed de stora militärstaterna tagit sig an saken, och de anslag som af respektive representationer härtill beviljats, och som förra året utgjorde i England 78,000 pund sterling, i Frankrike 47,000 pund sterling och i Tyskland 133,000 pund sterling. Att en regementsförläggning inuti landet i jämförelse med en kustförläggning icke i framtiden kommer att spela någon roll i afseende å tryggandet af mobilseringen, kan härmed anses vara visadt.

Hvad beträffar transportsvårigheten vid en eventuell regementsförläggning till Kalmar i följd däraf, att Kalmar—Berga järnväg, stadens direkta förbindelse norrut, är smalspårig, tillåter sig landstinget påpeka, att det sedan en lång följd af år varit ett önskemål inom denna ort, att utöfver den redan förefintliga bredspåriga förbindelsen öfver Alfvesta få ännu en bredspårig men mera direkt förbindelse mellan Kalmar och stambanan norrut till stånd. Ansträngningarne härför hafva numera ledt till det resultat, att bolag redan bildats för utförande af en normalspårig järnväg Säfsjöström—Nässjö, att statslån för densammas utförande redan af bolaget sökts, sedan öfver hälften af den erforderliga anläggningskostnaden blifvit tecknad i aktier, att renstakning af linien pågår och koncessionsansökan ingifvits samt att med säkerhet kan antagas, att denna järnväg i en snar framtid blir verklighet. Järnvägen är afsedd att byggas med gröfre räls och göras i allo förstklassig, så att den kan tillgodose äfven högt ställda fordringar ifråga om trafikkapacitet och tåghastighet. I sammanhang med denna järnvägs byggande komma med all säkerhet Kalmar—Nybro och Nybro—Säfsjöströmslinierna, som redan nu äro i godt skick och besitta stor trafikförmåga, att ytterligare förstärkas. Det skulle således efter byggandet af järnvägen Säfsjöström—Nässjö icke möta något hinder att låta statens militärtåg direkt framgå öfver Nässjö och Säfsjöström till Kalmar.

Då alltså oafsedt Kalmar—Berga järnväg, hvars trafikförmåga dock icke är ringare än att den ofta visat sig kunna med ett enda tåg transportera trupper till större antal än hela regementets ofvan uppgifna numerär, en normalspårig och i öfrigt förstklassig järnvägsförbindelse mellan Kalmar och Nässjö utöfver den redan förefintliga med säkerhet kan påräknas inom få år komma till stånd, framgår häraf, att det skäl mot en regementsförläggning i Kalmar, som ansetts ligga i stadens otjänliga järnvägsförbindelser norrut, inom en snar framtid icke längre förefinnes.

Äfven i afseende å svårigheten att åvägabringa samöfning emellan ett i Kalmar förlagdt regemente och arméfördelningens öfriga trupper kommer nämnda järnväg att åstadkomma en förändring, hvarigenom samöfningar i fred underlättas. Det är visserligen sannt, att en daglig samöfning med andra truppslag icke skulle kunna äga rum — afståndet öfver den nya järnvägen blir till kavalleriregementet i Eksjö 192 kilometer och till artilleriregementet i Jönköping 214 kilometer, men förhållandet i detta afseende är för ett stort antal svenska infanteriregementen ungefär enahanda. Så inom I arméfördelningen: för Kronobergs och Hallands regementen till fördelningskavalleriet respektive 200 och

149 kilometer och till artilleriet respektive 147 och 163 kilometer; inom III arméfördelningen: för Bohuslän och Västgöta regementen till kavalleriet respektive 96 och 123 kilometer; inom IV arméfördelningen: för lifregementets grenadierer (i Örebro) och Södermanlands regementen till kavalleri och artilleri (båda i Stockholm) respektive 223 och 92 kilometer; inom V arméfördelningen: för Värmlands och Dalregementena till kavalleri respektive 420 och 248 kilometer, till artilleri respektive 354 och 182 kilometer; och för Västmanlands regemente respektive 111 och 176 kilometer; för att icke nämna de Norrländska regementena med deras ofantliga afstånd. Landstinget har vid nu anförda förhållande trots sig kunna antaga, att vid beslutet om regementets förläggning afståndet mellan Kalmar å ena sidan och Eksjö eller Jönköping å den andra icke af Eders Kungl. Maj:t tillmåtts afgörande betydelse.

I fråga om det vid Kalmar föreslagna öfningsfältets olämplighet vill landstinget påpeka: I det af chefen för generalstaben afgifna yttrande i ärendet har denne förklarar sig hafva funnit nämnda öfningsfält vara olämpligt i synnerhet på grund af dess otillfredsställande form. I anledning häraf ingingo Stadsfullmäktige i Kalmar den 29 december 1906 till Eders Kungl. Maj:t med underdånig hemställan, att innan frågan om regementsförläggningen företoges till afgörande, Eders Kungl. Maj:t täcktes genom undersökning å platsen låta utreda, huruvida icke de med det ifrågavarande öfningsfältet förenade olägenheter kunde genom förändring af öfningsfältets form eller på annat sätt afhjälpas, samt att, därest så befunnas vara förhållandet, Stadsfullmäktige måtte lämnas rådruum att taga under öfvervägande de nya erbjudanden, som på grund af sagda undersökning kunde finnas böra från stadens sida framställas. Så vidt landstinget har sig bekant har en sådan undersökning icke företagits och Kalmar stad alltså icke blifvit satt i tillfälle att taga under öfvervägande hvad från stadens sida kunde ytterligare åtgöras för att tillhandahålla regementet ett lämpligt öfningsfält. Ett sådant af framstående beskaffenhet torde i öfrigt kunna erhållas å den i stadens omedelbara grannskap liggande kronodomänen Skälby, där äfven kasernetablissemnet kunde förläggas å plats, som måste anses motsvara högt ställda anspråk.

I sammanhang härmed torde få anföras hurusom vid II arméfördelningens fältöfningar för officerare af alla vapen äfvensom vid fältskjutning för Kalmar regementes befälsstyrka samt officersöfningar för Smålands husarregemente, hvilka sedan år 1907 ägt rum i trakten af Kalmar, man allmänt konstaterat ortens ovanliga lämplighet för militära öfningar.

Då på grund af hvad som sålunda anförts öfvervägande skäl från såväl militära som ekonomiska och sociala synpunkter synas tala för Kalmar regementes förläggande till Kalmar samt landstinget har sig bekant, att förutom smärre åtgärder af förberedande art arbetet med uppförande af för regementet afsedt kasernetablissemnet i Eksjö ännu icke påbörjats, tillåter sig landstinget i underdånighet anhålla att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga frågan om förläggningssort för sagda regemente under förnyad, nådig ompröfning.

Kalmar den 30 september 1909.

Bil. B.

Till Chefen för II arméfördelningen.

Jämlikt arméfördelningsorder den 27 sistlidne oktober, nr 1,646, får jag härmed vördsamt afgifva yttrande öfver Kalmar läns södra landstings underdåniga skrifvelse af den 30 september innevarande år angående nya synpunkter och ändrade förhållanden i fråga om Kalmar regementes blifvande förläggningsplats.

Beträffande de synpunkter, som framhållas till förmån för Kalmar såsom förläggningsort för Kungl. Kalmar regemente uti kaserubyggnadskommissionens inom II arméfördelningen underdåniga betänkande, och hvilka synpunkter föranledt mig att ansluta mig till det af kommissionens flertal afgifna förslaget af Kalmar såsom förläggningsort för regementet, hafva icke inträdt några förhållanden som kunna föranleda mig att frågå denna min genom anslutning till sagda uttalande intagna ståndpunkt.

Däremot synes mig obestridligt, att efter den tidpunkt, då Kungl. Maj:t i nåder förordnat, att Kalmar regemente skall förläggas till Eksjö, förhållanden hafva inträffat, som i afsevärd grad förringa de skäl mot regementets förläggning till Kalmar, hvilka af olika militära myndigheter blifvit i underdåniga yttranden framhållna.

Om de af landstinget i dess remitterade underdåniga skrifvelse anförda skälen mot regementets förläggning till Kalmar varit afgörande för Kungl. Maj:ts nådiga beslut i regementets förläggningsfråga, synes mig ock förklarligt att den landsända, som ärendet berör, representerad af sitt landsting, hos Kungl. Maj:t framhåller de förändrade förhållanden i angifna afseenden, som sedermera inträdt.

Enligt mitt förmenande har nämligen landstinget med god motivering påvisat, att ändrade förhållanden verkligen inträdt till förmån för Kalmar såsom förläggningsort.

Att afgifva ett slutgiltigt omdöme angående luftseglingsteknikens inflytande vid ett framtida krig, torde icke vara möjligt. Dock torde redan uppnådda resultat på detta område gifva anledning antaga, att luftseglingskonsten kommer att medföra hittills oanade omläggningar på krigföringens område. Såsom obestridligt torde emellertid kunna anses vara ådavalagdt, att faran af en kustförläggning eller rättare sagdt tryggheten af en förläggning inuti landet i afsevärd mån förringats.

Att Kalmar för regementets samling till fredsöfningar och vid mobilisering har afgjort företräde framför öfriga ifrågasatta orter, är erkänt och af ingen bestridt. Däremot har anförts, att regementets transport *efter* samlingen, till följd af Kalmar—Berga järnvägs smala spårvidd, skulle stöta på svårigheter. Då den

i landstingets underdåniga skrifvelse omförmälda nya, direkta bredspåriga järnvägsförbindelsen till Nässjö kommer att på ett förstklassigt sätt komplettera stadens redan förut goda järnvägsförbindelser, torde alla betänkligheter uti berörda hänseende numera få anses vara undanröjda.

De mot det af Kalmar stad erbjudna öfningsfältet framställda anmärkningarna beträffande form och beskaffenhet i öfrigt torde sannolikt blifva afhjälpta, därest Kungl. Maj:t täcktes skänka nådigt afseende vid stadsfullmäktiges i Kalmar underdåniga hemställan af den 28 december 1906 i detta ärende. I så fall torde, enligt hvad jag tror mig hafva mig bekant, ett öfningsfält vara att påräkna, som i tillfredsställande grad fyller alla rimliga anspråk. I sammanhang med bedömandet af öfningsfältets beskaffenhet synes mig äfven nödvändigt att behörig hänsyn toges till den omgifvande öfningsterrängens beskaffenhet, samt att härvid skänkes behörig hänsyn till Kalmar-ortens af alla taktiskt omdömesgilla personer, som på platsen studerar densamma, erkända öfverlägset goda beskaffenhet, under det trakten kring Eksjö — utom själfva öfningsfältet — är småbruten och igenväxt samt för öfningar i större förband än kompani synnerligen otillfredsställande. Genom en af länets skogvårdsstyrelse energiskt påskyndad, ökad skogskultur visar öfningsterrängen kring Eksjö tendens att dessutom än mer försämrast.

Då sålunda till de i förläggningsskmissionens underdåniga betänkande af den 10 oktober 1906 framhållna fördelar, som Kalmar erbjuder vid jämförelse med andra ifrågasatta orter för Kungl. Kalmar regementes förläggning, ytterligare lägges de af Kalmar läns södra landsting i sin underdåniga skrifvelse framhållna nya synpunkter och ändrade förhållanden, synes mig vid öfvervägandet af de skäl, som äro af betydelse vid afgörandet af ett regementes förläggningsplats, Kalmar vara i väsentliga och afgörande hänseenden Eksjö öfverlägset.

Till förmån för Eksjö kvarstår endast frågan om regementets samöfning med trupper af andra vapenslag.

Emellertid synes mig sannolikt att ett till Kalmar förlagdt regemente, som på grund af förläggningssortens öfverlägset goda terrängbeskaffenhet är i tillfälle att erhålla en allsidig, förstklassig infanteriutbildning och en i taktiskt hänseende väl uppdrifven och skolad befäleskader, ej skall kunna sägas vara ur utbildningssynpunkt vanlottadt vid jämförelse med ett till Eksjö förlagdt regemente, som oaktadt tillfället till samöfning med kavalleriet därstädes, dock måste till följd af terrängförhållandenas ogynnsamma beskaffenhet komma att varda efterblifvet i en stor del af infanteriets hufvuduppgifter, eldstrid, spaning, fältskjutning och uppträdande i högre förband än kompani.

Erforderlig samverkan med öfriga vapenslag torde för Kalmar regemente (förlagdt till Kalmar) kunna i likhet med hvad förhållandet är för det ojämförligt största antalet infanteriregementen i landet, kunna på ett tillfredsställande sätt inarbetas under rekrytskolans senare del och regementsöfningarna genom under dessa perioder anordnade truppsammandragningar.

Genom tillkomsten af den direkta järnvägsförbindelsen Kalmar—Nässjö kunna dylika erforderliga truppsammandragningar betraktas endast ur kostnadsynpunkt, och torde det vara riktigt att i detta sammanhang beakta den rätt afsevärda besparing, som för statsverket vinnes på anslaget till de värnpliktiges färder vid en förläggning till Kalmar i stället för till Eksjö.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tvekar jag icke att med uteslutande hänsyn till regementets framtida väl vördsamt tillstyrka, att Kalmar regementes förläggning måtte bestämmas till Kalmar.

Landstingets underdåniga skrifvelse får jag härjämte vördsamt återställa.

Eksjö den 1 november 1909.

Knut Eklundh.

Regementschef.

Ernst Crona.

Afskrift.

Bil. C.

II. Arméfördelningen.

Stabsexpeditionen.

Nr 1696

Afd. 1 b.

Utlåtande rörande Kungl.

Kalmar regementes förläggning.

Till Konungen.

Sedan Kalmar läns södra landsting hos Eders Kungl. Maj:t gjort underdånig framställning om förnyad pröfning utaf frågan rörande Kungl. Kalmar regementes förläggning, framhållande Kalmar stads, enligt landstingets mening, numera större lämplighet än Eksjö såsom förläggningsort, har Eders Kungl. Maj:t nådigst infordrat mitt underdåniga utlåtande efter vederbörandes hörande uti ärendet.

Jämte återställande af den nådiga remisshandlingen och öfverlämnande af chefens för Kungl. Kalmar regemente af mig infordrade yttrande, hvilket i hufvudsak ansluter sig till landstingets betraktelsesätt, får jag i underdånighet anföra följande, hvarvid jag i flera hänseenden af lämplighetsskäl måste inskränka mig till, af sakförståndiga likväl lätt insedda antydningar i stället för att lämna detaljerade redogörelser.

Landstinget framhåller att ur följande synpunkter vore förändrade förhållanden särskildt värda beaktande:

1. *faran af en kustförläggning;*
2. *transportsvårigheter i följd af Kalmar—Berga järnvägs smalspårighet;*
3. *svårigheten för samöfning med artilleri och kavalleri; samt*
4. *det vid Kalmar föreslagna öfningsfältets otjänlighet.*

1. *Faran af en kustförläggning.*

Såsom ett särskildt skäl, hvarför olägenheterna af att till förläggningssort välja en kuststad numera icke skulle vara så betydelsefulla som vid tidpunkten för de tidigare utlåtandenas afgifvande, framhåller landstinget luftseglingens snabba utveckling och dess väntade stora inflytande på krigföringen, hvaraf landstinget ock ansett sig kunna draga den slutsatsen, »att en regementsförläggning inuti landet i jämförelse med en kustförläggning icke i framtiden kommer att spela någon roll i afseende å tryggande af mobiliseringen».

Ehuru vi ännu veta ganska litet om den roll, som luftskepp och flygmaskiner komma att spela såsom krigsmedel, torde man likväl med full visshet kunna säga, att desamma böra blifva minst lika farliga för en kuststad, sådan som Kalmar, som de skola blifva för en stad i landets inre sådan som Eksjö, hvarför denna nya faktor inom krigföringen icke torde blifva af något som hälst inflytande på den föreliggande frågan. Jag anser således, att någon *ny synpunkt* i detta hänseende icke tillkommit, utan att de olägenheter, hvilka jag uti mitt underdåniga utlåtande den 19 november 1906 under punkt 1 och 2 framhållit såsom vidlådande Kalmar stads med omgifningar för fientligheter utsatta läge gent emot en omedelbart utanför varande allmän segelled, ja äfven under vissa antaganden från en ej allt för aflägsset liggande kuststräcka, alltjämt i lika hög grad förefinnas. I detta sammanhang vill jag ytterligare betona, att olägenheterna af en kustförläggning — sådan den skulle arta sig i Kalmar — framträda icke allenast beträffande personalen, ty personalen skulle i nödfall kunna utrymma kasärnen och, ehuru olägligt det än vore, förläggas annorstädes i säkerhet, utan än mera med afseende å förrådshuset med däri inrymda förrådsartiklar, hvilka senare däremot i ett sådant läge sannolikt icke skulle kunna flyttas, hvadan de ej blott under mobiliseringstiden men också därefter, under krigets fortvaro, måste lämnas åt sitt öde.

Det är för öfrigt en afsevärd skillnad emellan att först sammandraga den för ett truppförbands mobilisering erforderliga styrkan — förutsatt att man ej förekommes af fienden, då de i fred uppgjorda planerna och förberedelserna skulle kullkastas — till en för fientliga företag utsatt kuststad och där under en viss tid under ständigt hot utföra mobiliseringsarbetet, samt därefter, om mobiliseringen fått i ro utföras, det på krigsfot försatta truppförbandets eventuella transport till annat håll, och emellan att ordna de värnpliktiges färder vid mobiliseringens början på säkra inre vägar till en tryggt belägen mobiliseringssort, som därjämte i förhållande till olika krigslägen befinner sig centralare inom arméfördelningsområdet.

Efter verkställd mobilisering förblir dessutom i senare fallet, i det längsta åtminstone, kasernetablissemnet, där lämnade förråd af alla slag samt eventuellt pågående nyformationer m. m. i lugnet, under det att i förra fallet (vid förläggning vid kusten) allt detta i bästa fall måste stå obegagnadt, men ej osannolikt i stället af fienden tages i anspråk.

Dessa antydningar torde vara tillräckliga för att motivera min i detta hänseende förut intagna och allt jämt vidblifna ståndpunkt.

2. *Transportsvårigheter i följd af Kalmar—Berga järnvägs smalspårighet.*

Utförandet af den tilltänkta normalspåriga järnvägen Säfsjöström—Nässjö — om den blifver en verklighet — blir otvifvelaktigt af stort värde, bland annat

däruti att den kommer att underlätta de värpliktiges samling m. m., men detta gäller i vida högre grad om samlingen sker till Eksjö än om den skulle äga rum till Kalmar, ty jämförelsevis få värnpliktiga (de mellan Klafreström och Säfsjöström samt kring denna linje boende) skulle för samling till Kalmar kunna draga nytta af den nya järnvägsdelen, under det att järnvägen Nybro—Nässjö med sammanhängande järnvägssystem i dess helhet skulle komma att blifva en mycket välkommen och värdefull utfartsväg mot Eksjö för stora delar af inskrifningsområdets värnpliktiga.

Utan att ingå närmare på järnvägstransportproblemet i öfrigt, vill jag dock framhålla huru mycket hållre järnvägssstyrelsen måste både vilja och kunna ställa den för en större trupptransport erforderliga rullande materiel till förfogande i det närmare och centralare belägna samt tryggare Eksjö än i Kalmar.

Men äfven om den tilltänkta nya järnvägen skulle komma att undanröja den olägenhet, som — synnerligen vid mobilisering — anses ligga i Kalmar stads otjänliga järnvägsförbindelser norr ut, vållar den dock ingen ändring beträffande vikten af öfriga militära skäl, tagna i stort, som för mig varit och måste vara särskildt bestämmande i förläggningsfrågan.

3. *Svårigheten för samöfning med kavalleri och artilleri.*

Landstinget framhåller, att den tilltänkta järnvägsförbindelsen Säfsjöström—Nässjö skulle komma att för ett infanteriregemente i Kalmar underlätta samöfningen i fred. Ja, under vissa förutsättningar skulle förhållandena visserligen bli bättre än om denna järnväg icke komme till stånd. Men denna omständighet minskar likväl — om man går frågan på lifvet och klargör hvad samöfning nu för tiden innebär — endast ytterst obetydligt den stora öfverlägsenhet, hvilken Esjö under nuvarande organisatoriska och förläggningsförhållanden ur samöfningssynpunkt äger framför Kalmar såsom förläggningssort för Kungl. Kalmar regemente.

Samverkan mellan de olika truppslagen har blifvit en allt mer och mer erkänd nödvändighet inom det militära utbildningsarbetet. Denna var under våra äldre organisationsförhållanden okänd i modern bemärkelse. Den hettes förekomma under våra större så kallade fältmanövrer, men förtjänade ej ens då detta namn. Den saknade dessutom då, hvad man nu måste tillmäta den största betydelse, detaljutbildningens samarbete. Om det vore möjligt, skulle det ur såväl detalj- som den högre taktiska utbildningens synpunkter vara fördelaktigast ifall arméfördelningens alla truppförband vore förlagda tillsammans, och samarbete dem emellan från första stund kunde äga rum. Men en så koncentrerad förläggning i grupper kan emellertid af flera skäl ej åstadkommas. Detta hindrar likväl icke, att man är pliktig så långt som möjligt tillgodogöra sig gruppöfningens fördelar i alla afseenden — ej minst beträffande de ekonomiska, ehuru dessa ej här komma att närmare utvecklas.

Den omständigheten, att vissa truppförband, på grund af olika förhållanden, ur samöfningssynpunkt blifvit ogynnsamt ställda, bör väl ej få utgöra något skäl att öka antalet mindre lyckligt lottade med ytterligare nya. I föreliggande fall måste ett sådant förfaringssätt dessutom ur andra synpunkter betraktas såsom oriktigt och bör därför med all makt undvikas.

För arméfördelningens i stort samöfvande är det mycket viktigt att sammandragning af dess samtliga truppförband till gemensamma öfningar kan ske utan

för stora kostnader. Fyllandet af detta kraf främjas också genom valet af Eksjö till förläggningssort för Kungl. Kalmar regemente, hvarigenom så att säga hela arméfördelningens tyngdpunkt kommer mera centralt i förhållande till de olika truppförbandens förläggningssorter, och förflyttningarna till och från gemensamma öfningar underlättas samt göras billigare.

Det torde här få erinras därom, att, äfven med nuvarande förläggning af Kungl. Kalmar regemente till det betydligt centralare än Kalmar belägna Hultsfred och med Kungl. Jönköpings regementes förläggning till Skillingaryd, det icke varit möjligt, äfven de år (1904 och 1908) då arméfördelningen haft de större fälttjänstöfningsanslagen, att sammanföra arméfördelningens samtliga truppförband till gemensamma fältmässiga öfningar. Genom de nådigst beslutade förläggningarna af de båda Lifgrenadjärregementena till Linköping, Jönköpings regemente till Jönköping och Kalmar regemente till Eksjö, kommer ofvannämnda olägenhet att undanröjas och hela arméfördelningens sammandragande till gemensamma öfningar att möjliggöras. Skulle åter Kalmar regemente komma att förflyttas i motsatt riktning och ungefär dubbelt aflägsnare från arméfördelningens centralare trakter än det förut varit förlagdt å sin öfningsplats, så skulle icke allenast vinsterna i detta hänseende, som beräknas att göras genom Jönköpings och Kalmar regementens förflyttning närmare centrum, gå förlorade, utan Kalmar regementes sammanförande med arméfördelningens öfriga trupper än mera försvåras och om svårigheterna skulle öfvervinnas, måste detta köpas till ett oskäligt högt pris.

Öfvergående till redogörelse för samöfningsförhållandena under de förberedande och mindre öfningarna måste jag framhålla hurusom under detaljutbildningen samöfningen mellan infanteri och kavalleri är viktigast, särskildt för spanings- och bevakningstjänsten, och att vikten af samöfning med artilleri gör sig gällande så snart man hunnit något längre fram under stridsutbildningen. Det vore ett stort fel att, där det kunde låta sig göra, icke förlägga infanteri och kavalleri tillsammans, eller åtminstone så nära hvarandra, att samöfningar så godt som dagligen kunde anordnas. Erfarenheterna just från samöfning mellan infanterivolontärskolorna i Eksjö och husarregementets skolor därstädes hafva bland annat tydligt visat dessa öfningars värde. Nu kan af viktiga skäl kavalleriet icke förläggas skvadronsviis till samtliga infanteriregementen utan kavalleriregementen måste i regel hållas tillsammans. Men man måste i stället begagna tillfället att, där så ske kan, sammanföra infanteri- och kavalleriregementen och att i öfning ordna en gruppöfning så, att äfven samöfningen med andra truppförband underlättas. Sådan har planläggningen varit och så kommer att ske genom Kalmar regementes förläggning till Eksjö, till samma garnison som Smålands husarregemente redan har och på ej längre afstånd från Jönköping än att samöfningar i tämlig utsträckning kunna äga rum mellan förläggningssgrupperna i dessa städer, två infanteriregementen, ett kavalleri- och ett artilleriregemente.

4. *Det vid Kalmar föreslagna öfningsfältets otjänlighet.*

Man har att med hänsyn till lämpligheten såsom öfningsfält och öfningsterräng fästa sig vid å ena sidan det område, som upplåtes till kaserntomt med därtill liggande exercisplats (handöfningsfält jämte regementets större egentliga öfningsfält, hvilken grupp här betecknas med A, och å andra sidan den i närheten

varande, till öfningsfält visserligen ej upplättna men med jordinnehafvarnes benägna medgifvande ofta för öfningar i anspråk tagna, trakten, hvilken betecknas med B.

Hvad då gruppen A beträffar, så torde kaserntomt med närliggande exercisplats för sitt ändamål vara ungefär jämgoda vid Kalmar och Eksjö, men öfningsfältet, sådant som det föreslagits för regementet vid Kalmar, är väsentligt underlägset det vid Eksjö, ett förhållande, hvilket numera torde vara erkänt af alla, som haft med ifrågavarande ärende att skaffa. Kalmar stad har också erbjudit och synes allt fortfarande benägen att erbjuda en ändring uti öfningsfältets läge och form. Men äfven i händelse af ytterligare förnyadt dylikt anbud, kan denna omständighet, såsom jag redan i min skrifvelse den 11 januari 1907 tillåtit mig framhålla, icke förändra min uppfattning att Kalmar regemente bör förläggas till Eksjö.

Rörande grupp B, eller kringliggande trakts lämplighet såsom öfningsterräng, är densamma mycket olika kring de båda städerna i fråga. Trakten kring Kalmar erbjuder större skjutfält samt en visserligen någorlunda omväxlande mest slät och öppen, stundom småbruten och betäckt mark. Eksjötrakten har däremot starkt växlande mestadels skogbeväxta ytformer med stora höjdskillnader, i allmänhet inskränkta men här och där ganska vidsträckt skottvidder och skjutfält. Den förra trakten lämpar sig för en del större uppgifter, den senare är för ett infanteriregementes allsidiga utbildning af vida större värde än den kring Kalmar. Öfningstillfällen att röra sig med regementet och dess underafdelningar i mera kräfvande skogs- och bergsterräng, hvilket för den moderna krigföringen, särskildt i vårt land, äro så ytterst viktiga, måste af ett i Kalmar förlagdt infanteriregemente sökas på mycket stora afstånd och måste därför blifva ganska sällsynta men erbjuda sig i mängd vid Eksjö.

En omständighet, som ytterligare ökar öfningarnas värde vid förläggning till Eksjö, är de där i allmänhet förekommande friska snövintrarna. Eksjötrakten är i det hänseendet den fördelaktigaste inom hela II. arméfördelningsområdet. För icke så synnerligen längesedan förekommo vinteröfningar sällan. Numera ingå de hos oss gifvetvis i öfningsprogrammen öfver allt, där de kunna utföras. Utbildningen under alla stadier sker numera så mycket lämpligen ske kan utomhus under alla årstider och väderleksförhållanden. Man måste lära sig att sköta sig under dem alla. Det vore en stor uraktlåtelse att afstå från ofvannämnda fördelar, som där särskildt erbjudas.

Ej annan omständighet, som måhända ej nog beaktas, är att, till följd af kustförläggningen och särskildt kuststräckans kring Kalmar bildning, öfningsterrängen där under grupp B endast kan sökas inom en sektor af högst omkring 150° under det till motsvarande grupp kring Eksjö kan inräknas stadens hela omkrets.

Med anledning af landstingets anförande hurusom vid vissa angifna öfningar under de senare åren »man allmänt konstaterat ortens ovanliga lämplighet för militära öfningar», anser jag mig böra framhålla, att jag finner de sålunda uttalade omdömena icke så litet öfverdrifna, men att, äfven om de vore träffande, sådant ingalunda kan betraktas såsom ett bevis för Kalmar stads särskilda lämplighet såsom förläggningssort.

Då, såvidt jag kunnat finna, inga nya skäl förebragts, som på något sätt böra kunna rubba grunden för Eders Kungl. Maj:ts tidigare afgörande i denna förläggningsfråga, då särskildt *intet* vägande militärt skäl talar för att under arméns nuvarande organisation och indelning välja Kalmar i stället för Eksjö till förläggningssort för Kungl. Kalmar regemente, men väl många sådana skäl af största betydelse verka i motsatt riktning, då icke blott smärre åtgärder af förberedande art för själfva kasernetablissemmentets i Eksjö uppförande vidtagits, utan sagda stad också redan gjort betydande uppoffringar genom upplåtande åt kronan af staden förut tillhörig och för ändamålet inköpt samt exproprierad mark och då jag icke tror, att vare sig statsekonomiska förluster — snarare motsatsen — eller sociala olägenheter af större betydelse, än som alltid från truppförbands förläggningssorter aflägsnare boende värnpliktiga måste vidkännas, skulle yppa sig om Eksjö bibehålles såsom förläggningssort, så anser jag mig pliktig att i underdånighet bestämdt afstyrka en ändring af Eders Kungl. Maj:ts redan i frågan fattade nådiga beslut.

Linköping den 8 november 1909.

Underdånigst:

Gustaf Ugglå,
Arméfördelningschef.

I. Nauckhoff.

Afskrift.

Bil. D.

Till Konungen.

Sedan arméns kasernbyggnadsnämnd i skrifvelse den 9 november 1909 blifvit ålagd att afgifva underdånigt utlåtande angående Kalmar regementes förläggning, får nämnden, efter att hafva tagit del af de yttranden i ärendet, som afgifvits af Kalmar läns södra landsting, chefen för Kalmar regemente och chefen för andra arméfördelningen, härmed i underdånighet anföra följande:

Sedan de militära och allmänt sociala frågor, som sammanhånga med regementets förläggning, blifvit på ett lika uttömmande som öfvertygande sätt behandlade af fördelningschefen i hans ofvan åberopade skrifvelse, har nämnden naturligtvis icke ansett sig böra i något afseende beröra hithörande spörsmål, som ju kunna anses ligga helt och hållet utom dess omdömesfär.

Nämnden har ock fattat sin uppgift i detta fall vara att söka ur byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt taga det för regementets kasernetablissemment föreslagna läget vid Eksjö uti närmare skärskådande samt att efter denna granskning framhålla de fördelar och eventuella olägenheter, den valda platsen ur dessa synpunkter kan anses äga.

Hvad först beträffar kaserntomtens läge i förhållande till staden, så synes detta vara särdeles gynnsamt, då etablissemmentet, förlagdt på ett jämförelsevis fritt och öppet område, blir beläget uti stadens omedelbara närhet med de bästa kommunikationer medelst goda hufvudgator såväl till hufvudbyggnaderna som ock till ekonomiafdelningen.

För underofficersfamiljerna och deras barn blir afståndet till stadens salu-
torg och skolor ganska ringa, så att denna ofta nog mindre väl tillgodosedda fråga här kan få en gynnsam lösning.

Själftva kaserntomten har ett sundt och friskt läge, med god byggnadsgrund, så att densamma lämpar sig väl för bebyggande. Då marken består af delvis berg och delvis fast och bärigt grus samt å ett mindre område är af lösare beskaffenhet, komma grundläggningskostnaderna här att ställa sig relativt gynnsamma.

På den öppna platå, som finnes å tomtens västra del och hvilken innehåller en areal af 6 å 7 hektar, kunna etablissemmentets olika byggnader förläggas uti de rätta väderstrecken samt få ett gynnsamt läge i förhållande till hvarandra med små planteringskostnader.

Uti kaserntomtens omedelbara närhet på dess norra och östra sidor finnes kuperad skogbevuxen terräng, som bildar en ur utseendesynpunkt mycket gynnsam omgifning till anläggningen.

Å de öfriga båda sidorna af tomten — i söder och väster — finnas rätt stora öppna platser, som delvis äro trädbevuxna och delvis i närmaste framtiden skola planteras med träd.

Ett litet område af kaserntomtens sydvästra del gränsar intill bebyggda stadskvarter, men som här en gata af minst 35 meters bredd kan utläggas, synes denna anordning blifva tillfredsställande.

Som enligt det af Eders Kungl. Maj:t och Kronan med staden upprättade kontrakt etablissemmentet kan förses med godt dricksvatten, elektrisk belysning till — som det vill synas — skäligt pris kan erhållas, afloppsledningar få framdragas med minsta kostnad till stadens ledningsnät samt staden ämnar anlägga lämpligt ordnade gator från dess centralare delar fram till kaserntomten, så synas alla dessa förhållanden vara ordnade på ett särdeles tillfredsställande sätt.

Byggnadskostnaderna på platsen synas emellertid vara något högre än å en del orter i närheten, beroende därpå att de flesta byggnadsmaterialier, såsom tegel, kalksten, cement, järnbalkar, virke m. m. måste forslas längre väg på hjulaxel och icke kunna erhållas direkt sjöledes.

Af hvad nämnden sålunda anfört synes framgå, att den valda byggnadsplatsen för ett kasernetablissemment invid staden Eksjö ur de synpunkter, som här ofvan framhållits, måste anses vara i allo gynnsam, likväl med undantag för byggnadskostnaderna, hvilka genom platsens något aflägsna läge från vattenkommunikationer antagligen komma att hålla sig något högre, än å andra i detta afseende bättre belägna orter i närheten, ehuru det är att hoppas, att

en blifvande konkurrens kan komma att i någon mån bidraga till ett minskande af byggnadskostnaderna.

Den remitterade handlingen varder härmed återställd.

Underdånigst:

P. Ax. Lindahl.

A. E. Magnusson.

Frithiof Dahl.

Gunnar Åkerman.

Stockholm den 13 januari 1910.

Afskrift.

Bil. E.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 19 sistlidne januari anbefallt arméförvaltningens fortifikationsdepartement att afgifva underdånigt utlåtande öfver Kalmar läns södra landstings underdåniga skrifvelse angående ändring af nådiga beslutet om Kalmar regementes blifvande förläggning, får fortifikationsdepartementet, med remisshandlingens återställande, i underdånighet anföra följande.

I likhet med arméns kasernbyggnadsnämnd anser sig fortifikationsdepartementet ej böra yttra sig öfver de militära skälen för och emot en ändring af den redan beslutade förläggningen af Kalmar regemente till Eksjö, och detta så mycket mindre, som departementet ej skulle hafva något att tillägga till hvad chefen för andra arméfördelningen i såväl detta som allmänt socialt afseende i sitt underdåniga yttrande framhållit.

Hvad åter angår frågans tekniska sida, så anser sig departementet, då tal är om den af kasernbyggnadskommissionen inom andra arméfördelningen föreslagna marken, kunna instämma uti hvad arméns kasernbyggnadsnämnd anført. Nu har emellertid under hand framställts förslag om annan förläggnings- och öfningsplats för regementet vid Kalmar, nämligen helt och hållet nordväst och väster om staden, hvarvid emellertid kaserntomten och största delen af öfningsfältet skulle tagas af Skälby kungsladugårds bättre mark, medan endast den mindre västliga delen af fältet, mellan Skälbymarken och St Törneby, skulle af staden ställas till förfogande. Detta nya öfningsfält blefve visserligen i alla afseenden bättre, än det af kasernbyggnadskommissionen föreslagna, hvarjämte kaserntomten fortfarande vore lämplig såsom byggnadsplats; men äfven detta fält skulle genomskäras af 3 stycken järnvägar, hvarjämte mot byggnadsplatsen,

som ligger ganska långt ifrån såväl staden som vattnet, kan anmärkas, att afloppsledningarna från densamma komme att blifva långa och dyrbara, hvartill kommer att någon lämplig skjutbana svårigen kunde anordnas inom fältet, åtminstone ej med mindre detta af banan tudelades, utan finge densamma utan tvifvel anläggas å stadens mark söder om Emmaboda-järnvägen och landsvägen. Slutligen torde den af kasernbyggnadskommissionen till endast 3,000 kronor beräknade minskningen af arrendet för Skälby komma att blifva väsentligen högre, om största delen af det nya öfningsfältet skulle tagas från denna egendom, hvarvid mer än hälften af dess öppna jord i så fall måste tagas i anspråk.

Ehuruväl sålunda det nu föreslagna öfningsfältet gifvetvis blefve bättre, än det tidigare ifrågasatta, synes det dock ej blifva bättre, än öfningsfältet vid Eksjö, men väl förorsaka kronan större kostnad.

Hvad beträffar den ekonomiska synpunkten, så anser arméns kasernbyggnadsnämnd, att byggnadskostnaderna i Eksjö skulle komma att blifva högre än i Kalmar, beroende på Eksjös aflägsna läge från vattenkommunikationer; och äfven kasernbyggnadskommissionen beräknar byggnadskostnaderna i Eksjö 15,000 kronor högre än i Kalmar, men detta under förutsättning att arrendenedsättningen ej komme att uppgå till mer än 3,000 kronor per år. Blefve den högre, kanske 7,000 å 8,000 kronor, skulle kostnaden för förläggningen till Kalmar också blifva större än för förläggningen till Eksjö. För öfrigt synes det fortifikationsdepartementet, som om man kunde ha grundad anledning att antaga, det delvis billigare arbetspriser i Eksjö skulle komma att uppväga de till följd af brist på vattenkommunikationer förorsakade högre materialkostnaderna därstädes.

Slutligen har fortifikationsdepartementet att yttra sig öfver den rättsliga delen af frågan om förändrad förläggning och vill därvid erinra om, att departementet i enlighet med bestämmelserna i nådiga brefvet den 25 maj 1907 redan den 12 juni samma år afslutat fullgiltigt kontrakt med staden Eksjö angående Kalmar regementes ditförläggande, hvadan denna stad obestriddligen har rätt att fordra, att kronan i likhet med staden uppfyller sina genom nämnda kontrakt åtagna förbindelser. Då någon utsikt icke lär förefinnas att genom öfverenskommelse med staden få det afslutna kontraktet upphäfdt, åtminstone ej utan att en mycket hög penningersättning beredes staden, men sannolikt icke ens på sådant villkor, så måste ju kronan, om förändrad förläggning af regementet skulle beslutas, i och med detsamma begå ett aftalsbrott. Det synes emellertid departementet som om ett sådant tillvägagångssätt icke vore kronan värdigt.

På grund af hvad sålunda anförts finner sig arméförvaltningens fortifikationsdepartement böra afstyrka den af Kalmar läns södra landsting ifrågasatta förändrade förläggningen för Kalmar regemente.

Stockholm den 26 januari 1910.

Underdånigst

L. W:son Munthe.

M. Morton.

Axel Göransson.

Afskrift.

Bil. F.

Generalstaben.
Nr 204.

Till Konungen.

Då jag icke finner, att Kalmar läns landsting anført några synpunkter ägnade att förändra min uti skrifvelse den 7 december 1907 nr 5, uttryckta uppfattning beträffande kungl. Kalmar regementes förläggning, får jag, under instämmande i hufvudsak uti hvad chefen för II arméfördelningen samt kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement nu uti ärendet i fråga anført, i underdånighet hemställa, att landstingets framställning icke måtte till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 april 1910.

Underdånigst

K. G. Bildt,
chef för Generalstaben.

A. Lyström.

Bil. G.

Till Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Undertecknade få härmed på heder och samvete intyga, att den invid Lund belägna mark, som är föreslagen till öfningsfält åt Kungl. Södra Sk. Inf.-Reg:et, är utaf Skånes bästa åkerjord och består af styf lerjord till flere fots djup samt således omöjlig att gå på vid regnig väderlek.

Knut Persson.
Kommunalordförande.
S:a Sandby.

Nils Åkesson.
F. d. Riksdagsman.
S:a Sandby.

Hans Jönsson.
Skiftesgodman.
S:a Sandby.

Afskrift.

Bil. H.

Protokoll, fördt vid enskildt sammanträde med Stadsfullmäktige i Kalmar den 7 maj 1910.

Närvarande: Samtliga herrar Stadsfullmäktige utom herrar Atterberg, Hansson, Holgersson, Jeansson, Ringberg, Sandbäck och Schedin.

Sedan Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 25 maj 1907 förordnat, att Kungl. Kalmar regemente skulle förläggas till Eksjö, så snart kasernetablissemment för regementet blifvit där uppfördt, samt i anledning häraf mellan Kungl. Arméförvaltningen å ena sidan och staden Eksjö å andra träffats aftal, enligt hvilket staden Eksjö upplåter till Kungl. Maj:t och Kronan med full äganderätt ett å särskild karta närmare angifvet område till plats för kasernetablissemment samt äfven å särskild karta närmare angifven mark för öfningsfält, men sedermera förslag väckts, att Kalmar regemente i stället måtte förläggas till Kalmar, så ock efter det att Drätselkammaren och Beredningsutskottet afgifvit yttrande i ärendet samt den knappa tid, som återstått före frågans afgörande i Riksdagen, icke medgifvit den utförligare utredning, som erfordrades för ett i vanlig ordning utlyst sammanträde med Stadsfullmäktige, förklarade nu samtliga de närvarande enhälligt sig villiga att, därest vederbörligt beslut fattas om Kalmar regementes förläggande till Kalmar, vid frågans förekomst inför Stadsfullmäktige tillförbinda Kalmar stad godtgöra Eksjö stad de *verkliga* utgifter, som sistnämnda stad bevisligen kan hafva haft för uppfyllande af villkoren i det mellan Kungl. Arméförvaltningen och staden upprättade kontrakt — allt enligt den öfverenskommelse, som efter närmare verkställd utredning framdeles kan träffas mellan städerna Eksjö och Kalmar.

Detta protokoll förklarades genast justerad.
Som ofvan.

In fidem:
Olof Swensson.

Från konceptprotokollet rätt afskrifvet, betygar

Ex officio:
Olof Swensson.

Anm. Med detta betänkande följer på därom gjord anhållan till utdelning till kammarens ledamöter en karta öfver Kalmar regementes inskrifningsområde.
